

Siri Jakobsen

Estetisk kompetanse

En studie om forståelsen av estetisk kompetanse, hvordan vi kan legge til rette for å utvikle estetisk kompetanse og hvordan den kan synliggjøres i eget skapende arbeid.

Høgskolen i Sørøst-Norge
Fakultet for humaniora, idrett og utdanningsvitenskap
Institutt for estetiske fag
Lærerskolevegen 40
3679 Notodden

<http://www.usn.no>

© 2017 Siri Bøe Jakobsen

Denne avhandlingen representerer 60 studiepoeng

Sammendrag

Utgangspunkt for oppgaven er en setning fra Kunnskapsløftet 2006, under formål med faget kunst og håndverk: «Estetisk kompetanse er en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv» (Kunnskapsdepartementet, 2006a). I oppgaven drøfter jeg hva som kjennetegner estetisk kompetanse, og hvordan kan en legge til rette for utvikling av estetisk kompetanse i grunnskolen. Jeg undersøker også hvordan en kan synliggjøre estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid.

Gjennom litteratur om estetikk og kompetansebegrepet, tidligere læreplaner og gjennomført intervju har jeg funnet at estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget kjennetegnes av å ha evne til å kunne sanse og føle, kunne håndverksteknikker, kunne reflektere og sette ord på sine valg, og kunne teori om estetiske virkemidler og om kunstepoker. Gjennom eget skapende arbeid har jeg synliggjort estetisk kompetanse ved å skape klær, av innsamlet plastavfall.

Kjennetegn på estetisk kompetanse ble sammenstilt med mål for faget i Kunnskapsløftet 2006. Resultatet viser at for å tilegne seg estetisk kompetanse i løpet av grunnskolen er det viktig at lærer evner å se sammenhengen mellom de ulike delene dagens læreplan. Kompetansemål for faget alene vil ikke gi elevene fullverdig estetisk kompetanse. Det blir også presisert at estetiske opplevelser trenger tid og ettertanke. Eget skapende arbeid ble vurdert etter kjennetegn på estetisk kompetanse. Produktet har en «WOW-effekt», er godt synlig, og tiltrekker seg oppmerksomhet.

Ønsket er at oppgaven kan være til hjelp for andre lærere, til å forstå hvordan de kan legge til rette for at elevene skal utvikle estetisk kompetanse slik det er tenkt etter læreplanen.

Abstract

The base for the assignment is a sentence from the curriculum "Kunnskapsløftet 2006", the purposes of art and crafts: "Aesthetic competence is a source of multi-level development, from personal growth, through influence on one's own environment to creative innovation in a larger social perspective" (Kunnskapsdepartementet, 2006a). In the assignment I discuss what characterizes aesthetic competence, and how one can facilitate the development of aesthetic competence in elementary school. I also explore how one can visualize aesthetic skills through own creative work.

Through literature on aesthetics and competence concepts, previous curricula and completed interviews, I found that aesthetic competence in arts and crafts is characterized by having the ability to sense and feel, craft techniques reflect and put their meaning in to words, and have knowledge about aesthetic means and art theory. Through own creative work I have shown aesthetic competence in creating clothes, from collected plastic waste.

Characteristics of aesthetic competence were combined with goals for the subject in the curriculum "Kunnskapsløftet 2006". The result shows that in order to acquire aesthetic skills during primary school it is important that the teacher has the ability to see the connection between the various parts of today's curriculum. Competence goals for the subject alone will not give the students full aesthetic competence. It is also emphasized that aesthetic experiences require time and reflection. Own creative work was assessed according to the characteristics of aesthetic competence. The product has a "WOW effect", is clearly visible and attracts attention.

The wish is that this assignment may help other teachers to understand how they can facilitate the students to develop aesthetic skills as intended for the curriculum.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	7
1.1	Bakgrunn for oppgaven	7
1.2	Problemstilling	8
2	Estetikk og kompetanse	10
2.1	Estetikken gjennom tidene	17
2.2	Estetikk i læreplanene	18
2.3	Estetikk og didaktikk	21
3	Metode og analyse	24
3.1	Intervju som metode	24
3.2	Eget skapende arbeid som metode	26
4	Resultater	31
4.1	Intervju	31
4.2	Eget skapende arbeid	43
4.2.1	Utforsking av materialene	43
4.2.2	Fra utforsking til produkt	53
5	Drøfting og konklusjon	73
5.1	Forståelse av estetikk og kompetansebegrepet	73
5.2	Drøfting av intervju	75
5.3	Hvordan legge til rette for utvikling av estetisk kompetanse	76
5.4	Synliggjøring av estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid.	81
5.5	Evalueringsmåte	85
6	Etterord og veien videre	86
	Referanser/litteraturliste	89
	Oversikt over figurer	91
	Oversikt over tabeller	93
	Vedlegg	94

Forord

Det har vært en berikelse i livet, og en fantastisk «reise» å få lov til å fordype meg i estetikk og estetisk kompetanse. Jeg har lest fantastisk litteratur og beveget meg ut av egen komfortsone ved å skape noe estetisk av plastavfall. Jo mer jeg har jobbet med temaet estetisk kompetanse, jo mer har jeg funnet ut at jeg ikke kan. Etter endt oppgaveskriving kan jeg endelig si at jeg har forstått hvordan estetisk kompetanse kan være en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv, slik det står i formål med faget kunst og håndverk. (Kunnskapsdepartementet, 2006a, s. 180)

Takk for tiden på Notodden, takk til gode medstudenter og flotte forelesere. En spesiell og stor takk til dyktige veiledere, Marléne Johansson og Astrid Hus for at dere hadde trua på meg og ikke ga meg opp. En stor takk til alle som har samlet plastavfall til meg, spesielt min søster Margrethe B. Gjerde, og min gode nabo Randi Heiret som begge bidro med store mengder plastavfall. Takk til svigerinne Nina Rødsmoen, medstudent Hege Hervik og venninne Siv Sværi for gjennomlesing, korrektur og innspill. Sist, men ikke minst, tusen takk til ektemann Stein Rune Jakobsen, som har vist umåtelig stor tålmodighet og oppmuntret meg når jeg var i ferd med å gi opp, og som attpåtil orket å vise interesse for oppgaven om estetisk kompetanse, i en ellers travel ingeniørhverdag.

4. mai 2017

Siri Bøe Jakobsen

«Oppdragelsens oppgave er ikke å tre noe nedover hodet på barna, men å vekke det som slumrer der fra før og la det utfolde seg» (Hohr, 2004, s. 176).

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Jeg har alltid hatt stor glede av å skape, og har vokst opp i et hjem der jeg fikk lov til å utfolde meg kreativt. Med en far som opprinnelig var møbelsnekker, og en mor som hadde erfaring som syerske, hadde jeg tilgang til både materialer og verktøy for å skape. Jeg nyter å ta og kjenne på, og ikke minst jobbe med stoffmaterialer som enten er av god kvalitet, eller har et mønster eller uttrykk som fenger meg. Jeg opplever en stor tilfredsstillelse ved å skape. Hvorfor er det slik at når jeg får utløp for min skapertrang så går livet så mye lettere. Har min skapertrang noe å gjøre med estetisk kompetanse?

Som allmennlærer i grunnskolen med ett års fordypning i kunst og håndverk er nåværende læreplan Kunnskapsløftet 2006 (Kunnskapsdepartementet, 2006a) et kjent arbeidsdokument, men det hender at jeg må reflektere over deler av innholdet. De siste 14 årene har jeg jobbet administrativt, og vært borte fra klasserommet. Oppmerksomheten har vært rettet mot andre ting enn detaljerte lærings- og kompetansemål i kunst og håndverksfaget. Som utgangspunkt for oppgaven har jeg grepet fatt i uttrykket «estetisk kompetanse» som står i Kunnskapsløftet 2006, under formål med faget kunst og håndverk. Jeg ønsker å forstå dette bedre:

«Estetisk kompetanse er en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv» (Kunnskapsdepartementet, 2006b).

Hva menes med estetisk kompetanse, og hvordan kan estetisk kompetanse være en kilde til utvikling på flere nivåer? Er estetisk kompetanse medfødt? Kan det læres, og hvordan kan det eventuelt læres? Har enkelte mer estetisk kompetanse enn andre? Kan den sammenliknes med å være musikalsk? Lise Skjåk Bræk bruker uttrykket «det musikalske øyet» i forbindelse med å se det skjønne. «Øyet søker linjer, farger og harmoni, eller disharmoni» (Bræk & Øhlander, 2008, s. 4). Bræk har også erfart noe av det samme som meg, at musikalitet ofte blir vist en større aksept som kunstform enn

kreative utfoldelser innenfor kunst og håndverk. Det å ha god smak for form og farge sammenlikner Bræk med å ha godt gehør (Bræk & Øhlander, 2008, s. 6).

Å forstå mer av læreplanen, formålet med faget kunst og håndverk, og hva som kjennetegner estetisk kompetanse, vil forhåpentligvis gi et bedre grunnlag for å utøve god undervisning i kunst og håndverk i skolen. Siden tekstilfaget er det som ligger mitt hjerte nærmest har jeg et ønske om å skape noe ved hjelp av symaskin. Gjennom arbeid med oppgaven vil jeg praktisere det som står i Kunnskapsløftet 2006, å kunne uttrykke seg klart, argumentere, drøfte og kunne bevisføring. Underveis i prosessen vil jeg være åpen for kunnskap og erfaring som kan komme til nytte med tanke på å utvikle elevenes estetiske kompetanse.

Det er gjort mye forskning om estetikk i skolen tidligere. Både innen musikk, drama og kunst og håndverk. Janne Vik Lossius skrev i 2011 en masteroppgave om utvikling av estetisk kompetanse i skolen. Denne handler om drama, og tar sikte på å utvikle lærernes estetiske kompetanse gjennom dramaøvelser med tanke på at de skal bringe dette videre til elevene. Heidi Marian Haraldsen skrev i sin masteroppgave fra 2005 om «Det estetiske mennesket – betingelser for en mer estetisk pedagogikk», denne oppgaven handler om musikkfaget, der hun stiller spørsmål om vi har en estetisk dimensjon i skolen i dag. Samtidig begrunner hun hvorfor dette er viktig, og konkluderer med at det estetiske ansees ikke som viktig for skolen med tanke på den «nye skolereformen», Kunnskapsløftet som kom i 2006. Ved å lese andres oppgaver kan en finne mange likhetstrekk for estetisk kompetanse. Samtidig har hvert fag sine særegenskaper som gjør det verdt å forske på hva som kjennetegner estetisk kompetanse innenfor kunst og håndverksfaget i grunnskolen. Hva kan vi forvente at elevene skal ha tilegnet seg av estetisk kompetanse etter endt skolegang?

1.2 Problemstilling

Oppgaven har «estetisk kompetanse» som overordnet tema. Det første målet er å etablere en beskrivelse av estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget. Deretter på grunnlag av beskrivelsen, se nærmere på hvordan en kan legge til rette for å utvikle estetisk kompetanse gjennom kunst og håndverksfaget i grunnskolen. I neste omgang

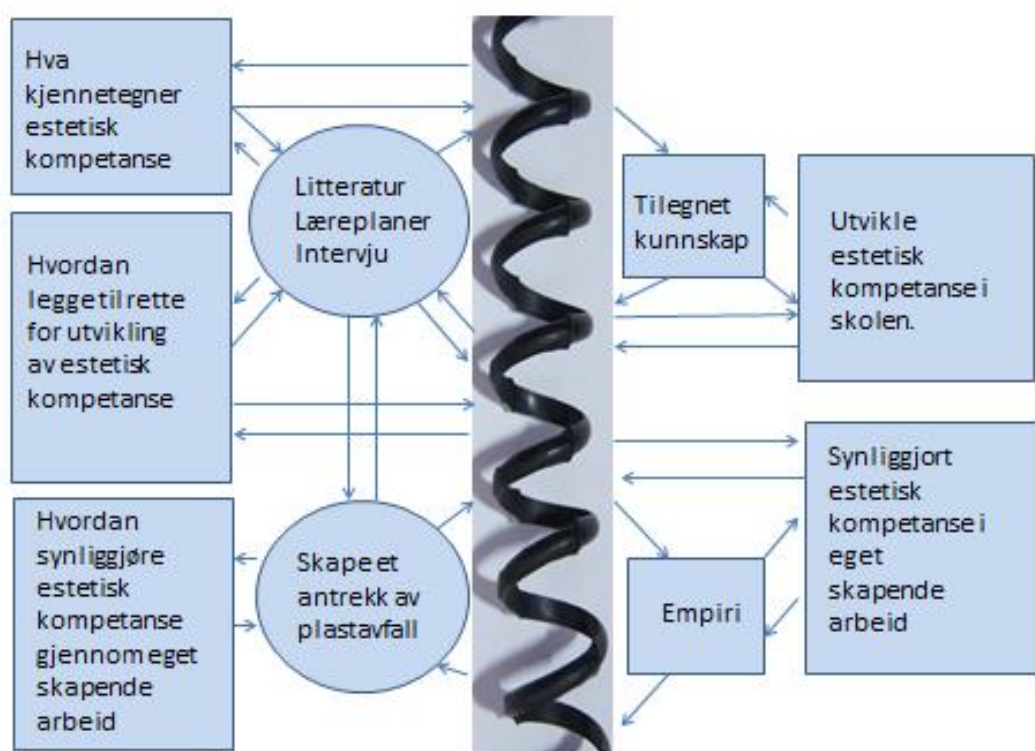

er målet å synliggjøre estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid. Arbeidsprosessen og ferdig produkt vil bli evaluert og vurdert til slutt i oppgaven

Forskerspørsmål:

1. Hva kjennetegner estetisk kompetanse, og hvordan kan en legge til rette for å utvikle estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget i barneskolen?
2. Hvordan synliggjøre estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid?

Tabell 1. Skjematisk oversikt over arbeid med oppgaven.

Tabell 1 viser en skjematisk oversikt over arbeidet med oppgaven. Problemstillingene står til venstre. Skjemaet skal symbolisere en vekselvirkning mellom problemstillingene, litteratur, læreplaner, intervju og eget skapende arbeide på den ene siden av det som skal forestille den hermeneutiske spiral, og mellom tilegnet kunnskap og empiri på den andre siden. Til sammen skal alle elementene ende opp i en refleksjon og kulminere i svar på problemstillingene vist til høyre i oversikten.

2 Estetikk og kompetanse

Hva er estetikk og hva er kompetanse? Hva er estetisk kompetanse, og hvordan kan vi legge til rette for å utvikle elevenes estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget i grunnskolen? Et historisk blikk på hvordan kjente filosofer og kunstnere har definert og beskrevet ordet estetikk helt tilbake til før Kristus, gir et grunnlag for å utvikle et resonnement senere i oppgaven. Estetikk har vært brukt i skolens læreplaner innenfor kunst og håndverksfaget i ulikt omfang fra 1939 og fram til i dag, men uttrykket «estetisk kompetanse» er nytt i skolesammenheng, og dukket først opp i Kunnskapsløftet 2006. Uttrykket kompetanse er hverdagslig kjent for de fleste, men betydningen har vært tema for diskusjoner i forbindelse med utarbeidelse av læreplaner. Her vil det være aktuelt å se nærmere på hva som menes med ordet kompetanse i skolesammenheng.

I begynnelsen ble litteratursøket konsentrert om «estetisk kompetanse». Forventningen til å finne svar på hva som kjennetegner estetisk kompetanse var stor. Etter en kort entusiastisk periode, oppstod det mer og mer frustrasjon. Det fantes mye litteratur om estetikk, estetisk erfaring og estetiske læreprosesser, men mindre enn forventet om «estetisk kompetanse». Jeg hadde en oppfatning av hva kompetanse var, og hva estetikk var, men uttrykket fra Formål med faget, kunst og håndverk, der estetisk kompetanse beskrives som en kilde til utvikling på flere nivå, ga ikke mening ut ifra mitt ståsted.

Det var naturlig å starte med å definere estetikk og kompetanse hver for seg ut ifra mitt ståsted, min forforståelse, og deretter sette dette sammen til betydningen av estetisk kompetanse. Gadamer mener at «...kunnskapen alltid må relateres til de personlige og sosiale/kulturelle forutsetninger den springer ut av» (Kleven, Tveit, & Hjordemaal, 2011, s. 197).

Kompetanse forbinder jeg med:

- Å være dyktig til noe
- Å ha en kvalifikasjon

Estetikk forbinder jeg med:

- Læren om det skjønne
- Den kunnskap som kommer gjennom sansene (Tjønneland, 2016).

Ut i fra dette blir da estetisk kompetanse:

- Å være dyktig i estetikk, å kunne læren om det skjønne, og å kunne ta inn kunnskap gjennom sansene?

En slik definisjon hjelper ikke til å gi innholdet fra formuleringene fra Kunnskapsløftet mening. Hvordan kan det å kunne se skjønnhet være en kilde for utvikling på flere nivåer, personlig vekst, egne omgivelser og på samfunnet? Denne enkle tolkningen krever en definisjon på hva som menes med læren om det skjønne og hvordan en kan lære å ta inn kunnskap gjennom sansene?

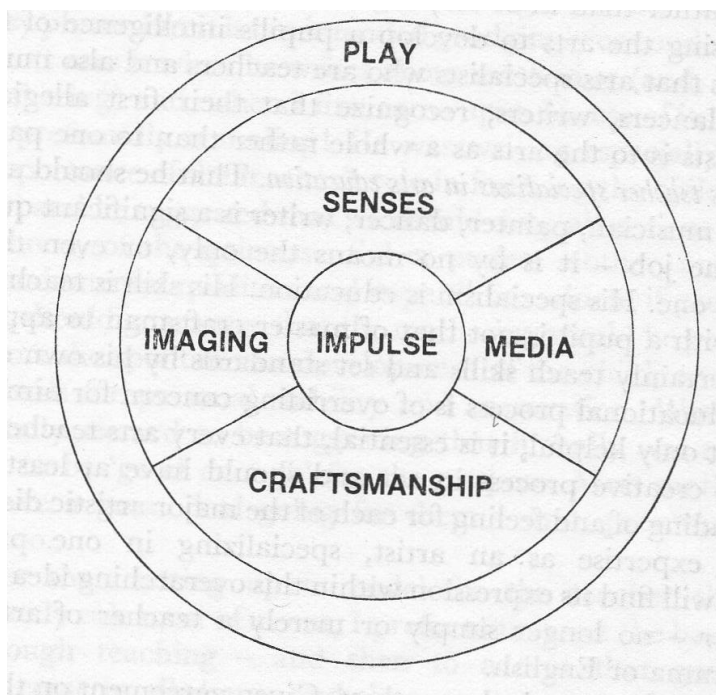
I min søken etter avklaring på hva som menes med estetisk kompetanse kom jeg tidlig over artikkelen «Hva er estetisk kompetanse» av Kjetil Røed. Her blir definisjonen av estetisk kompetanse omtalt som en floke og forfatteren vil ikke gå inn i «flokken av definisjonsforsøk» Røed (2015). Artikkelen har et kritisk blikk på prestasjonsjag og målinger i skolen. Røed mener ordet kompetanse er knyttet til prestasjonsjag, som tar oss bort fra tenkningen som gjør kunststartene verdifulle. Forfatteren ønsker «et begrep i kunstoffaget som ikke er knyttet til prestasjon, og framhever etikk og verdier framfor reproduserende kunnskap» (Røed, 2015). Artikkelen gir en av mange varianter av svar. Det vises til et seminar for Den kulturelle skolesekken 21. april 2004, der daværende statssekretær sa følgende:

Estetisk kompetanse er litt fremmed begrep for mange. Denne kompetansen dreier seg om en egen type erkjennelse knyttet til innlevelsessevne, tolkning og forståelse. Vi kan vanskelig se for oss et humant samfunn uten at disse egenskapene er utviklet. Derfor bør estetisk kompetanse løftes og være en målsetting i skolene. Den må utvikles i bevisst arbeid med kunst og kultur (Røed, 2015).

Røed er opptatt av kompetansebegrepet som han forbinder med prestasjonsjag, men jeg er mer interessert i definisjonen på estetisk kompetanse. Er estetisk kompetanse

«bare» å ha innlevelsessevne, kunne tolke og forstå? Dersom estetisk kompetanse skal være en kilde til utvikling på flere nivå, personlig vekst, egne omgivelser og nytenkning i et større samfunnsperspektiv, må estetisk kompetanse inneholde mer enn bare «en egen type erkjennelse knyttet til innlevelsessevne, tolkning og forståelse». I neste omgang kan en spørre hva som menes med «en egen type erkjennelse knyttet til innlevelse, tolkning og forståelse». Målet er å finne en definisjon på estetisk kompetanse som ikke trenger å følges av en forklarende tekst. Det er en ambisiøs oppgave. Underveis i litteratursøket dukket det opp ulike forslag til foreløpige definisjoner, for eksempel: «Å kunne utvise god dømmekraft på det estetiske området.» Men hva vil det si å utvise god dømmekraft, og hva menes med det estetiske området? Alle foreløpige forslag til en definisjon krever en forklaring på hva enkeltordene i setningen betydde.

I boka «The Creative Arts» presenterer Malcom Ross en modell han kaller “The arts curriculum” (Ross & Bradnack, 1978, s. 81), kunstens pensum eller læreplan (egen oversettelse), se figur 1.

Figur 1. Malcom Ross sin modell for undervisning i kunstfag (Ross & Bradnack, 1978, s. 81)

Modellen i figur 1 inneholder fire grunnleggende elementer for utvikling av kreativitet

- Skjerping av sansene
- Utvikling av fantasi
- Kjennskap til media
- Utvikling av håndverk

Ross sin modell er et redskap for undervisning i kunstfagene, for utvikling av kreativitet og tilegnelse av formspråklige kompetanser. Med utgangspunkt i en impuls, finner en sitt uttrykk i en lekende prosess der en tar i bruk fantasi, sansing, velger et medium og utøver håndverksmessig kompetanse. «Enten det gjelder musikk, dans, drama eller kunst og håndverk, kan denne modellen brukes i prosessen med å skape. Dersom målet er at barn skal være i stand til å bruke et egnet medium for å uttrykke seg med et personlig preg, må hver av de elementene gis like mye oppmerksomhet» (Ross & Bradnack, 1978, s. 81) fritt oversatt. Malcom Ross ser leken som utgangspunkt for all skapende og estetisk virksomhet og viser til sin inspirasjon fra boka «Playing and Reality» av D. W. Winnicott. «People who cannot play cannot be creative and do not achieve the wholeness and satisfaction that comes to the creative ones, for whom life has personal meaning and is intrinsically worth living» ? (Ross & Bradnack, 1978, s. 5). Dette er verdt å merke seg, fordi det er relevant i forhold til utvikling av estetisk kompetanse. Det er også interessant å se at andre er opptatt av å framheve leken som en viktig faktor i forbindelse med estetikk.

Også Friedrich Schiller framhever leken og lekdriften som nødvendig for å skape den estetiske tilstanden. «Det er en tilstand» hvor følelse og tanke er aktiv «samtidig», og hvor de holder hverandre i sjakk slik at ingen får rå grunnen alene» (Hohr, 2004, s. 179). Han kaller leken for en «...smidig, flytende og sanselig form for tenkning» der «...en har mulighet for å skape en tenkt situasjon som virkeligheten nekter» (Hohr, 2004, s. 180).

Dewey snakker om «Den estetiske fasen i erfaringen... Den innebærer at man gir seg hen» (Dewey, 2008, s. 210). Dette kan sammenliknes med å gi seg hen til leken som Ross og Schiller viser til. Det står ingenting om lek i dagens læreplan. Siden det er Utdanningsdirektoratet som står for utgivelse av læreplanen, kunne være interessant å høre hva de legger i uttrykket estetisk kompetanse. Er lek noe som burde inngå i estetisk kompetanse?

Det ble sendt en forespørsel til Utdanningsdirektoratet, for å høre hva de mener uttrykket estetisk kompetanse skal inneholde. Fagavdelingen svarte følgende:

Utdanningsdirektoratet har ikke en fortolkning av alle uttrykk i læreplanen. Likevel står dette under et avsnitt som fremmer faget som sentralt i opplæring av en kulturell allmenndannelse. Estetisk kompetanse kan her forstås som opplæring i å ha kompetanse i å se «skjønnhet» som en kilde til å utvikle seg selv, egne evner, og det å lære å tenke kreativt i ulike sammenhenger. Dette er viktig da det gir kraft til å påvirke på ulike arenaer, både for seg selv og samfunnet i ulik grad. Hva det betyr kan tolkes ulikt. Læreplanen tolkes lokalt og kan ha mange innfallsvinkler. (Gjengitt med tillatelse av Dag Johannes Sunde i Utdanningsdirektoratet)

Det var et nyttig, men et lite presist svar. Beskrivelsen av estetisk kompetanse fra utdanningsdirektoratet er nesten like snever tolkning som den jeg selv definerte estetisk kompetanse til å være: å kunne se det skjønne og kunne ta inn kunnskap gjennom sansene. Utdanningsdirektoratets beskrivelse «Å kunne se skjønnhet» blir for enkelt. Hva innebærer det å kunne «se skjønnhet».

I boka «Estetikk, en innføring» omtaler Kjersti Bale hvordan Immanuel Kant bedømmer smak om skjønnhet: Smak er i følge Kant evnen til å dømme om det skjønne. For at noe skal kunne kalles skjønt må det:

1. Være gjenstand for interesseløst velbehag (kvalitet)
2. Behage allment, uten begrep (kvantitet)
3. Være formålstjenlig uten formål (relasjon)
4. Være gjenstand for et nødvendig velbehag (modalitet)

(Bale, 2009, s. 72)

«For Kant finnes det to typer estetiske dommer: Smaken, som dømmer om det skjønne og følelsen som dømmer det sublime» (Bale, 2009, s. 85). Det er lett å forstå at det skjønne kan gi behagsopplevelser, men hvordan kan det sublime bli omtalt som noe estetisk? Kjersti Bale forklarer at det sublime kan oppleves som skjønt fordi det «...oppleves som en utgytelse av livskrefter som har vært hemmet» (Bale, 2009, s. 85). Med andre ord som en befrielse, en lettelse over at noe slipper taket.

Pierre Bourdieu har også uttalt seg om smak. «For ham er smak de mer eller mindre bevisste valgene vi hele tiden foretar ut i fra vår habitus, som varierer med hvilket samfunnslag vi tilhører» (Bale, 2009, s. 77). Eksempler som er nevnt er om vi foretrekker kino framfor teater eller kammermusikk framfor folkemusikk, noe som gjenspeiler hvilket samfunnslag vi tilhører (Bale, 2009, s. 77). Der Kant mener at smak er fundert i fellesmenneskelige forutsetninger forut erfaring, mener Bourdieu at smaken er kulturbestemt (Bale, 2009, s. 81)

I boka «Den estetiske praksis» hevder Danbolt, Johannessen og Nordenstam at det ikke finnes en grunnleggende estetisk kompetanse, men at det kreves ulike spesielle ferdigheter innenfor de ulike kunstartene (Danbolt, Nordenstam, & Johannessen, 1979, s. 9). Så lenge estetisk kompetanse er nevnt i læreplanen, må det finnes en definisjon eller forklaring på hva denne kompetansen innebærer. Ved planlegging av nye læreplaner i 1995-96, i forbindelse med utformingen av L97, ble disse estetiske vyer publisert.

Departementet vil framheve at de sansemessige, estetiske og opplevelsesmessige sider ved alle fag må løftes fram. Opplæringen må derfor sikte mot å gi elevene estetisk fostring og mulighet til å utfolde egne skapende krefter. Denne dimensjonen omfatter skapende virksomhet, refleksjon, opplevelse og uttrykk, og en bevisst holdning til kunst og estetikk (Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1994-1995, s. 18).

Her kan estetisk fostring oppfattes som estetisk oppdragelse, og estetisk oppdragelse er muligens noe som bør inngå som et ledd i å utvikle estetisk kompetanse. Videre står det hva denne dimensjonen omfatter, og gir dermed en rettledning hva som inngår for å utvikle estetisk oppdragelse.

Etter å ha samlet en del bakgrunnsinformasjon om estetikk, er det på tide å se nærmere på kompetansebegrepet. Kompetansebegrepet i skolen har vært omdiskutert i forbindelse med utarbeiding av nye læreplaner. For Kunnskapsløftet skal kompetansebegrepet forstås som:

Evnen til å løse oppgaver og mestre komplekse utfordringer. Elevene viser kompetanse i konkrete situasjoner ved å bruke kunnskaper og ferdigheter til å løse oppgaver.

Det kan handle om å mestre utfordringer på konkrete områder innenfor utdanning, yrke og samfunnsliv eller på det personlige plan (Utdanningsdirektoratet, 2016).

I Norges offentlige utredninger fra 2015:8, Fremtidens skole, gjør Ludvigsenutvalget rede for kompetansebegrepet og sier at «Utvikling av kompetanse er en prosess som strekker seg over hele opplæringsløpet» (Ludvigsen, 2015, s. 18). Videre mener Ludvigsenutvalget at kompetanse bør defineres bredt i de nye læreplanene:

Kompetanse betyr å kunne mestre utfordringer og løse oppgaver i ulike sammenhenger og omfatter både kognitiv, praktisk, sosial og emosjonell læring og utvikling, inkludert holdninger, verdier og etiske vurderinger. Kompetanse kan utvikles og læres og kommer til uttrykk gjennom hva personer gjør i ulike aktiviteter og situasjoner. Kunnskaper, ferdigheter, holdninger og etiske vurderinger er en forutsetning for og deler av det å utvikle kompetanse. For å vise kompetanse må elevene ofte bruke ulike kunnskaper, ferdigheter og holdninger i sammenheng (Ludvigsen, 2015, s. 19).

Kompetansebegrepet blir videre tatt opp i Stortingsmelding 28 (2015-2016) der kompetansebegrepet er blitt redusert og komprimert til å omfatte dette:

Kompetanse er å tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning (Det Kongelige Kunnskapsdepartement, 2015-2016, s. 28).

I begrunnelsen for å redusere og komprimere kompetansebegrepet heter det at «...det brede kompetansebegrepet kan bidra til å underkommunisere hvor viktig det er at elevene tilegner seg faglige kunnskaper» (Det Kongelige Kunnskapsdepartement, 2015-2016, s. 28). Dermed er ordene om sosial og emosjonell læring og utvikling utelatt. I OECD-prosjektet Education 2030 legges det vekt på at dybdelæring bidrar til utvikling av kompetanse, det vil si at elevene forstår de sentrale begrepene, prinsippene og sammenhengene i et fag, og forstår når og hvordan det er relevant å bruke det de har lært (Det Kongelige Kunnskapsdepartement, 2015-2016, s. 27).

Med denne bakgrunnsinformasjonen om kompetanse begynner den ene delen av «estetisk kompetanse som en kilde til utvikling på flere nivåer» å gi mening. Uttrykket estetisk kompetanse får et fundament, et grunnlag til å bygge videre på.

2.1 Estetikken gjennom tidene

Betydningen av ordet estetikk har endret seg gjennom tidene. En kort gjennomgang av historien om estetikk vil gi et grunnlag for å forstå resonnetet knyttet til estetisk kompetanse senere i oppgaven.

I oldtiden ble det å ha talent sett på som en gudegave. Homer så en sammenheng mellom kunst, skjønnhet og det guddommelige, der det guddommelige ble sett på som en estetisk opplevelse og erfaring. Verden ble oppfattet som harmonisk og strukturert etter guddommelig skjønn orden. Symmetri, harmoni og balanse, ble forbundet med det skjønnne. Platon var opptatt av etikk og estetisk dannelse, men også å gjøre sansemessige erfaringer. Aristoteles så det skjønnne som harmoni i rytme, proporsjoner og helhet. Han mente kunst var en verdifull erkjennelse av verden. Det skjønnne hadde effekt både kollektivt og individuelt, og hadde en samfunnsstabiliserende og terapeutisk virkning. Rundt år 0 erklærte Horats at det skjønnne også kunne være heslig.

Den tyske filosofen Alexander Baumgarten (1714-62) var den første som brukte begrepet estetikk i filosofisk sammenheng, ordet kommer fra gresk, der aisthesis betyr fornemmelse eller sans, og aisthetikos sansende. «For Baumgarten er estetikk vitenskapen om den sanselige erkjennesle» (Bale, 2009, s. 10). Det sensitive og det følelsesmessige skiller den estetiske erkjennelse fra den logiske erkjennelse. «Estetikken gir adgang til dimensjoner av tilværelsen som logikken ikke rommer» (Austring & Sørensen, 2006, s. 20).

For Immanuel Kant handler estetikk om å ha god smak, og en forutsetning for god smak er en viss porsjon allmenndannelse. Med dette erklærer han at kunsten er for de dannede. Skjønnhetserfaring er en medfødt menneskelig disposisjon, som er til stede i balansen mellom individets forestillingsevne og forstand (Austring & Sørensen, 2006, s.

21). Friedrich Schiller anså at målet med den estetiske oppdragelse var harmoniske mennesker i et harmonisk samfunn der også leken hadde en sentral rolle. Veien til «frihetens rike» gikk gjennom den estetiske oppdragelse i «skjønnhetens rike» (Austring & Sørensen, 2006, s. 21).

Austring og Sørensen oppsummerer estetikken slik: «Estetikk knyttes gjennom historien til begreper knyttet til det gode, (etikk og moral), det sanne, (religion og vitenskap, erkjennelse) og det sosiale (samfunn og politikk) felt» (Austring og Sørensen, 2006, s. 38). Sammenfatningen danner et grunnlag til å forstå hvordan estetisk kompetanse kan være en kilde til utvikling på flere nivåer, og inneholder ord og uttrykk som er interessante i forhold til kjennetegn på estetisk kompetanse.

Etter dette historiske tilbakeblikket er neste steg å se nærmere på bruken av estetikk i læreplanene. Hensikten med å gå gjennom bruken av estetikk i gamle læreplaner er å se i hvilken grad det har vært vektlagt før, og om en kan få kunnskap om utvikling av estetisk kompetanse basert på disse.

2.2 Estetikk i læreplanene

Kunst og håndverk står, og har alltid stått sentralt i utviklingen av den kulturelle allmenndannelsen. Faget har utviklet seg fra å være et håndverksfag som før bestod av håndarbeid og sløyd, der guttene hadde sløyd og jentene hadde håndarbeid, til å bli et fag der begge kjønn deltar i alle aktiviteter. Hovedområdene i dagens læreplan er visuell kommunikasjon, design, kunst og arkitektur. Endringen i faget bærer preg av det velstandssamfunnet Norge har utviklet seg til å bli. Det er ikke lenger en dyd av nødvendighet å lære seg å skape og forme husholdningsartikler eller sy sine egne klær. Nå kjøper folk flest de redskaper og klær som de trenger, men noen må bestemme hvordan de artiklene og klærne som vi kjøper skal se ut, og noen må skape en prototype før det settes ut i produksjon. Dessuten finner mange stor glede i å skape noe estetisk vakkert selv.

Ordet «estetisk» er brukt i læreplanene, men er ikke definert. Dermed oppfattes det forskjellig. «Heller ikke lærerne som skal iverksette læreplanene, har noe

sammenfallende syn på begrepet estetisk» (Halvorsen, 2008, s. 224). I en undersøkelse som ble gjennomført blant lærere i 2000 ble begrepet estetisk av mange forbundet med behagsopplevelse i møte med noe som de oppfattet som skjønt og harmonisk. Andre oppfattet det estetiske som det å bli berørt (Halvorsen, 2008, s. 225). Halvorsen stiller spørsmål ved bildet «Skrik» av Munch, og mener at hvis estetikk handler bare om det skjønnne og harmoniske er da «Skrik» utelukket fra å være estetisk? Ved gjennomgang av estetikken historie har en lært at estetikk handler om mer enn bare det skjønnne og behagsopplevelser. «I dagligtale kobles «estetisk» ofte til noe vakkert, men egentlig omslutter begrepet også alt vi sanser som pent og stygt, tiltrekkende og frastøtende» (Adam, 2003).

Estetikken har blitt vektlagt ulikt i de enkelte læreplanene og uttrykket estetisk kompetanse er bare brukt i Kunnskapsløftet fra 2006. Selv om uttrykket estetisk kompetanse ikke er brukt i de tidligere læreplanene, finner en der mange ord og uttrykk som kan forbindes med estetisk kompetanse. Tabell 2 viser en oversikt over «estetikkens plass» i utvalgte planer. Dette er vist med et utvalg ord som er brukt i læreplanene under faget kunst og håndverk/forming/tegning/sløyd/håndarbeid og som har med estetikk å gjøre.

Tabell 2. Bruk av estetikk i læreplanene.

Læreplan fra årstall	Ord som kan forbindes med estetikk i læreplanen i kunst og håndverk	Ordet estetikk er nevnt antall ganger
1939	Omhyggelig og pent, ordentlig, nøyaktig, sans for orden, tiltalende form, sans for god form og farge, estetisk kjensle.	2
1964	Kultivere skapende krefter, estetisk følsomhet, estetisk oppleveling, kunstneriske verdier.	9
1974	Estetisk følsomhet, fantasi, oppleve, sans for kvalitet, estetiske verdier, estetiske opplevelser.	22
1997	Skaperglede, estetisk sans, estetisk vekst, estetisk miljø, estetiske virkemidler, estetisk uttrykk, estisk sans.	10
2006	Estetisk dimensjon, det praktisk-estetiske aspektet, estetisk kompetanse, estetiske virkemidler, estetikk og geometri, estetiske og digitale virkemidler, estetisk uttrykk, estisk sans.	5

Estetisk følsomhet går igjen i de tre første læreplanene i tabell 2, i de to siste er dette utelatt. Ordet estetisk er ofte brukt i forbindelse med et annet ord og vi kan se det følger samfunnsutviklingen og inkluderer det digitale i dagens læreplan. Estetiske

uttrykk og estetisk sans er hentet fra generell del i dagens læreplan. Ut i fra denne oversikten kan det se ut som det estetiske hadde sin storhetstid i skolens læreplan fra 1974. Før og etter er det estetiske representert i mindre grad.

Både estetisk kompetanse og estetisk dimensjon er begreper brukt i Kunnskapsløftet, men det følger ingen begrepsforklaring. Halvorsen betegner estetisk dimensjon som svært komplekst og forklarer det med «interagerende estetisk verdifulle kvaliteter»...«det vil blant annet si å utvikle kjennskap til ulike typer virkemidler, slik at det som formidles, gis et artistisk uttrykk som svarer til den konkrete intensjonen» (Halvorsen, 2007, s. 141).

Under generell del av læreplanen, det skapende mennesket, er det flere ord og uttrykk som er knyttet til estetisk kompetanse:

Opplæringa i denne tradisjonen omfattar trening i å tenkje - i å gjere seg førestellingar, undersøkje deira omgrep, dra slutningar og avgjere med resonnement, observasjonar og eksperiment. Dette går saman med øving i å uttrykkje seg klart - i å argumentere, drøfte og føre prov (Kunnskapsdepartementet, 2006b, s. generell del, det skapende mennesket).

Læreplanens generelle del utdyper formålsparagrafen i opplæringsloven, og angir overordnede mål for opplæringen og inneholder det verdimeslige, kulturelle og kunnskapsmessige grunnlaget for grunnskolen og videregående opplæring. Prinsippene for opplæringen bygger på Generell del og tydeliggjør at skoleeiere har ansvaret for at opplæringen er i samsvar med lov og forskrifter (Kunnskapsdepartementet, 2006a).

Noe av det som skiller dagens læreplan fra tidligere læreplaner er fokus på de grunnleggende ferdigheter som å kunne uttrykke seg muntlig, og skriftlig, kunne lese og regne og kunne bruke digitale verktøy i kunst og håndverksfaget. Under formål med faget står det blant annet at: «Kunst, gjenstander og nytteprodukter kommuniserer tanker og idéer, forteller om status, livssyn, makt og tilhørighet, hvem vi er, og hvor vi hører hjemme» (Kunnskapsdepartementet, 2006a).

Halvorsen mener «Faget har blitt et praktisk handlende kommunikasjonsfag» (Halvorsen, 2008, s. 227). Det praktiske arbeidet handler om å: «utvikle fantasi, kreativitet, motorikk og håndlag fra det enkle til det mer avanserte (...) forutsetter tid til utprøving og fordypning» (Kunnskapsdepartementet, 2006a).

Hva vil framtiden bringe og hvor mye vil det estetiske være vektlagt i de nye planene? I Stortingsmelding 28 (2015-2016) er det framsatt forslag om å dele faget i to, med begrunnelse om at dette vil styrke faget. Det vil da være en egen læreplan for kunstfag og egen læreplan for håndverksfag. Planen er at elevene skal velge en av fordypningene. Det blir også vurdert å innføre muntlig eksamen i faget (Det Kongelige Kunnskapsdepartement, 2015-2016, s. 49). Så langt har jeg ikke sett noen som har uttalt seg positivt om de nye læreplanene. Derimot er det flere som har uttalt seg i media om at dette er feil vei å gå. Medlemsorganisasjonen «Kunst og Design i skolen» har samlet uttalelser der det går igjen at kunst og håndverk er knyttet til hverandre, og utfyller hverandre. Bindeleddet mellom kunst og håndverk danner grunnlag for å utvikle kreativitet og evne til innovasjon. Det framheves et ønske om et samlet kunst og håndverksfag med kvalifiserte lærere, gode verksteder, delte klasser og tid til å gå i dybden (Kunst og design i skolen, 2017).

2.3 Estetikk og didaktikk

Kan estetikk læres? Hvordan kan det eventuelt læres? Didaktikk kalles også undervisningens kunst, og kan enkelt forklares med hva skal læres, hvordan skal det læres og, hvorfor skal det læres? En kan tilnærme seg en estetiske opplevelser på ulike måter. Noen ganger fanger et objekt oppmerksomhet fordi den rører noe ved oss, vi gjenkjenner noe følelsesmessig eller intellektuelt. Andre ganger kommer den estetiske opplevelsen først når vi stopper opp for å gi oppmerksomhet til et objekt. «Estetiske opplevelser trenger tid og ettertanke» (Haabesland & Vavik, 2000, s. 239).

Stolnitz mener at «en våken og velvillig oppmerksomhet overfor et hvilket som helst objekt for dets egen skyld er hovedkriteriet på estetisk holdning» (Stolnitz, 1960, s. 35). For å erfare estetiske opplevelser må en ta seg tid til å sanse, oppleve og reflektere over vår sanselige måte å være i verden på. «I den travle og utålmodige verden vi mennesker

lever i, gir hangen til handling og begjæret etter aktivitet mange mennesker nesten utrolig fattige og rent overflatiske opplevelser» (Dewey, 2008, s. 204). I 1934 så Dewey de samme tendenser som vi ser i dag. Mange skynder seg gjennom livet som om det var om å gjøre å komme fort fram, men til hva, enden av livet? Det blir som å leve et kvantitativt liv der en får med seg litt av mange opplevelser, i stedet for et liv fylt med kvalitet, der en for eksempel får med seg mye av færre opplevelser. Haabesland og Vavik hevder det samme i sin bok fra 2000. «I vår rastløse tid flyr vi fra en aktivitet til en annen, fra en opplevelse sterkere enn den forrige. I kunst og håndverk må vi forsøke å dempe det heseblesende tempoet» (Haabesland & Vavik, 2000, s. 239). Og kanskje er nettopp dette noe å ta med videre mot forståelsen av estetisk kompetanse?

Martin Seel skriver i sin artikkel «The aesthetics of appearing»: Everything and anything that is at all perceptible can be perceived in the process of its appearing (Seel, 2003, s. 136). Videre viser han til «A plastic bag in flight» fra filmen «American Beauty». For noen vil det være utenkelig at en plastpose som blåser i vinden kan gi en estetisk opplevelse. De fleste opplever allikevel noe «fint» i dette som i utgangspunktet er uinteressant. De fleste lar seg fasinere av den dansende plastikkposen som blåser i vinden, nettopp fordi de tar seg tid til å se, stoppe opp og ta inn over seg bevegelsene, motstanden og kreftene i vinden som driver posen gjennom sin ferd mot intet.

Friedrich Schiller spør: «Gir det skjønne fysiske ferdigheter, gir det kunnskap, gjør det oss til bedre mennesker? Nei, svarer han. Likevel fremmer han det skjønne som det høyeste mål i oppdragelsen. Bare i estetisk aktivitet og lek er vi fullt ut mennesker, og bare her er et virkelig felleskap mulig. Selv om det skjønne verken forbedrer individet eller samfunnet, skaper det forutsetningen for kunnskap, moral og felleskap» (Hohr, 2004, s. 173; Steinsholt & Løvlie, 2004).

I følge Schiller er mennesket både et fysisk og åndelig vesen, utstyrt med tilsvarende drifter, stoffdrift og formdrift. «Erkjennelsesmessig setter Schiller den uslukkkelige tørsten etter sansemessige inntrykk opp mot behovet for å finne begrepsmessig orden i kaoset av sanseintrykk, behovet for å løfte erfaringen ut av øyeblikket ved hjelp av abstraksjoner, behovet for å begripe verden» (Hohr, 2004, s. 174; Steinsholt & Løvlie, 2004). Schiller presiserer viktigheten av å være i balanse og ikke bare «utvikle en side

ved seg selv, mens resten som hos forkrøplede vekster, knapt nok er antydning med svake spor» (Hohr, 2004, s. 177; Steinsholt & Løvlie, 2004). «Oppdragelsens oppgave er ikke å tre noe nedover hodet på barna, men å vekke det som slumrer der fra før og la det utfolde seg» (Hohr, 2004, s. 176). Her gir Haabesland og Vavik en oppskrift på hvordan estetisk sans kan utvikles.

«Estetisk sans kan utvikles ved å øve opp ferdigheter, tilegne seg kunnskap om kultur og kunsthistorie, lære å reflektere rundt begreper som stygt og pent og bli kjent med egne og andres estetiske uttrykk. Det dreier seg ikke om å formidle god smak, men om å skjerpe opplevelsesevnen overfor nyanser og gi forståelse for kvaliteter som enkelte produkt kan ha framfor andre» (Haabesland & Vavik, 2000, s. 20).

Sammen med alle innspill så langt i oppgaven, begynner forståelsen av uttrykket estetisk kompetanse å ta form. Med uttalelser fra Stolnitz, Seel og Schiller forstår en at skolen og læreren har en viktig oppgave å gjøre i forbindelse med å legge til rette for estetisk oppdragelse.

3 Metode og analyse

Litteratursøk, gjennomgang av eldre læreplaner og gjennomføring av intervju vil gi et grunnlag til å forstå estetikk og hva estetisk kompetanse handler om. Ut i fra dette vil resultatene bli samlet og sammenstilt for å komme fram til hva som kjennetegner estetisk kompetanse og hvordan en kan legge til rette for å utvikle estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget i skolen. Resultatet vil bli sett på sammen med empiri fra eget skapende arbeid med tanke på å synliggjøre estetisk kompetanse. I det følgende gis en redegjørelse for gjennomføring av intervju og plan for eget skapende arbeid.

3.1 Intervju som metode

For å finne svar på avhandlingens problemstilling, ble intervju valgt som en av metodene. Hensikten med intervjuet var å undersøke hva et utvalg lærere som underviser i kunst og håndverk legger i uttrykket estetisk kompetanse, og hvilke tanker de har om hvordan en kan legge til rette for utvikling av estetisk kompetanse i skolen. Intervjuet ble foretatt før jeg hadde gjort meg opp en egen mening om av hva som lå i uttrykket. Min forforståelse var at det fantes mange meninger, og det ble av noen sett på som en stor utfordring å forsøke seg på en definisjon. Arbeidet startet åpensinnet på let etter innspill. Innenfor det konstruktivistiske paradigme blir mennesket betraktet som aktivt handlende og ansvarlig. «Kunnskap oppfattes som en konstruksjon av forståelse og mening skapt i et møte mellom mennesker i sosialhandling» (Postholm, 2005, s. 21). Jeg anså meg selv som aktivt handlende og ønsket å høre andre sin mening, for deretter å gjøre meg opp en egen mening.

Intervjuene ble planlagt gjennomført under «Lanternen», et byggverk som ligger i gågata i Sandnes sentrum. Lanternen ble valgt fordi den har skapt store diskusjoner i media om hvorvidt den er pen eller stygg, og om den passer inn eller ikke. Mange mener mye om Lanternen. Planen var at Lanternen skulle fungere som en innfallsvinkel til samtaler om estetikk, men av hensyn til travle intervjudeltakere ble intervjuene avholdt ulike plasser. To intervju ble foretatt ute på skoler, det ene på en formingssal, det andre på et grupperom. To av intervjuene ble avtalt å avholdes under Lanternen, men de ble flyttet til nærmeste cafe på grunn av forstyrrende gravearbeid. Ett intervju

ble gjennomført hjemme i «det kreative rommet». I stedet for å være tilstede under Lanteren så vi på bilder av Lanteren på Ipad.

Intervjuguiden ble utarbeidet som et halvstrukturert kvalitativt intervju med estetisk kompetanse som overordnet tema, se vedlegg 1. Det ble stilt like spørsmål til deltakerne slik at det lot seg gjøre å kategorisere svarene i etterkant. Ved å velge halvstrukturert intervju ville det være mulighet for å bygge videre på og reflektere mer rundt et svar enn et annet dersom det viste seg å være en nyttig retning for oppgaven. «En plan for et kvalitativt forskningsstudie kan aldri være helt fastlagt på forhånd» (Postholm, 2005, s. 36). Det må være mulighet for å bevege seg i en omkrets rundt spørsmålene. Samtidig må forskeren passe på og begrense omfanget digresjoner, og avgjøre om det er nyttig for oppgaven.

Intervjuguiden bestod av sju hovedspørsmål med underspørsmål. De tre første var ment som en innledning og handlet om å beskrive noe estetisk, de tre neste handlet om estetisk kompetanse og det siste var ett avsluttende oppsummerende spørsmål. Spradley hevder at forskeren som bruker ustrukturerte intervjuer har til hensikt å forstå heller enn å forklare det som blir forsket på (Postholm, 2005, s. 73). Min hensikt var å forstå hva som kan ligge til grunn for og kjennetegne estetisk kompetanse. Det ble ikke forventet å finne et bestemt svar, men få innspill til hva som bør inngå i estetisk kompetanse.

Etter at intervjuguiden var ferdigstilt ble det sendt ut en forespørsel om å delta som informant i masterprosjektet ca. tre uker i forkant av planlagt intervju, se vedlegg 2. Forespørselen ble sendt via epost og vedlagt et informasjons- og samtykkeskjema, se vedlegg 3. Eposten ble sendt til ti lærere som underviste eller har undervist i kunst og håndverk i skolen. Etter kort tid kom det respons fra åtte, og det ble avtalt dato og klokkeslett for intervju med seks av dem. En av de seks meldte avbud samme dag som intervjuet skulle forgå, dermed satt jeg igjen med fem avtaler.

Ønsket var å tolke og forstå. Hermeneutikk betyr for å tolke og fortolke, og ble opprinnelig brukt i forbindelse med fortolkning av bibelske tekster, der målet var å være

mest mulig objektiv. Schleiermacher utviklet hermeneutikken til å gjelde for mer enn bare skriftlige tekster, og filosofene Dilthey, Heidegger og Gadamer utviklet hermeneutikken til å bli en filosofisk metode. Den hermeneutiske sirkel, eller spiral blir beskrevet som «... en vekselvirkning mellom helhet og del medfører at man forstår det man studerer stadig bedre for hver omdreining man får på spiralen» (Kleven et al., 2011, s. 191). Tanken var å sammenstille lest litteratur med innspill fra intervju for å se eventuelle likheter og deretter gjøre meg opp en mening.

Etter gjennomført intervju ble opptakene transkribert og det ble foretatt en reduksjon av innsamlet data. Med datareduksjon ble store deler av teksten fjernet for å få fram essensen i svarene. Essensen av svarene skulle senere drøftes, og bli sammenholdt med lest litteratur og empiri.

«Ulike fortolkere finner ulike meninger i det samme intervjuet; altså er ikke intervjuet noen vitenskapelig metode» (Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2009, s. 218). Allikevel ble det ansett som nyttig for oppgaven. Det er ulike måter å tolke innkomne data på. I første rekke var det interessant å se etter det som Kvale, Brinkmann, Anderssen og Rygge omtaler som en *selvforståelse*. I det ligger det å få tak i hva informanten mener med sine uttalelser (Kvale et al., 2009, s. 221). I neste omgang foretas en *kritisk forståelse*. Denne er basert på sunn fornuft. «Fortolkningen går her lenger enn til å omformulere den intervjuedes selvforståelse – hvordan de selv opplever og hva de mener om emnet- men holder seg innenfor konteksten av det som er allment fornuftig og fortolkning» (Kvale et al., 2009, s. 221). «Under denne interaksjonen mellom antagelser og data utvikler forskeren sin forståelse av forskningsfeltet og forskningsdeltakernes meningsuttalelser» (Postholm, 2005, s. 36). Planen var å sammenholde resultatet fra intervju med innhentet teori om estetikk og kompetanse, og videre se etter sammenhenger med læreplanene i faget kunst og håndverk, skape en interaksjon mellom innspill, empiri og lest litteratur.

3.2 Eget skapende arbeid som metode

Den praktiske delen av oppgaven var å synliggjøre estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid. Valget falt på å utforske hva plastavfall kunne ha i seg av estetikk. Ville

det være mulig å skape noe av plasten som kunne ha en estetisk verdi? Med Martin Seel sine ord frisk i minnet «Everything and anything that is at all perceptible can be perceived in the process of it's appearing» (Seel, 2003, s. 136), ble arbeidet med å synliggjøre estetikken i plasten satt i gang.

Plast ble valgt fordi det er dagsaktuelt tema. Årlig forbrukes det 95 tusen tonn plastemballasje i norske husholdninger. Dette betyr at hver nordmann kaster over 15 kilo i løpet av et år (Grønt punkt, 2017). I januar 2017 ble det funnet en syk hval på Sotra som hadde 30 plastposer i magen. Dyrene som lever i havet er avhengig av at matfatet deres havet, er rent nok til å kunne spise og overleve. Alt henger sammen med alt, og vi er avhengige av at alle delene i vårt økosystem fungerer for at vi skal kunne overleve. I Norge lever vi på toppen av «verdens kransekake», og har et forbruk som ikke er bærekraftig for et framtidig samfunn. Det er barna våre som skal arve jorda og hvis vi ønsker at barna våre skal få vokse opp og nyte godt av det som jorda kan tilby, må vi ta grep og legge om forbruket. Vi kan ikke leve av «plast og syntetisk mat» som Lillebjørn Nilsen synger om i «Barn av regnbuen». Jeg ville skape «framtidens bunad» som et symbol til ettertanke om den «syke plastverden» vi lever i.

Med uttrykket estetisk kompetanse som overordnet tema var det naturlig å gå inn i en estetisk perseptuell læreprosess og for å skape «framtidens bunad», en plastbunad med hensikt å symbolisere samfunnet en gang i framtiden da økosystemet vårt kan være ødelagt og det ikke lenger er mulig å få tak i naturmaterialer som ull, lin, silke og bomull. Det vil være en nyttig erfaring for egen del og viktig for faget å øve seg i å tenke estetikk i utvidet forstand, «tenke ut av boksen» og tøyne egne grenser. I neste omgang med tanke på å veilede framtidige elever til å tøyne deres kreative grenser.

«Fenomenologiens oppgave er å få fram noe av det vi kan og vet, uten at vi er klar over det, å gjøre det ubevisste bevisst» (Halvorsen, 2007, s. 138). Plast er et materiale som vi omgås hver dag, men å utforske det med tanke på å oppnå noe estetisk var nytt for meg. Å forske på eget arbeid forutsetter at en kan veksle mellom å en skapningsfase og en refleksjonsfase. I det ene øyeblikket er en i arbeidet, i neste øyeblikk tar en et skritt tilbake og ser på produktet med et objektivt blikk for å vurdere eget arbeid. «I

utgangspunktet opererer forskeren innenfor estetiske fagområder i en slags dobbeltfunksjon ved først å skape et verk som så utforskes av den samme personen» (Halvorsen, 2007, s. 139). I følge Halvorsen er positivismens ideal den nøytrale og objektive betrakter (Halvorsen, 2007, s. 20), men i følge Edmund Husserl vil det være umulig å være objektiv, vi vil alltid møte verden med en viss forforståelse (Halvorsen, 2007, s. 21). Med dette i bakhodet ble det samlet inn plastmaterialer, som skulle bearbeides i form av vask og oppklipping, og deretter sorteres etter kvalitet og funksjon.

I jobben med å synliggjøre estetisk kompetanse i gjennom eget skapende arbeid ble det søkt hjelp i Kunnskapsløftet. Under formål med faget står det følgende:

Kunst, gjenstander og nytteprodukter kommuniserer tanker og ideer, forteller om sosial status, livssyn, makt og tilhørighet, hvem vi er, og hvor vi hører hjemme. Den estetiske dimensjonen står sentralt i barn og unges hverdag og utgjør et grunnlag for deres valg og ytringer (Kunnskapsdepartementet, 2006a).

Det ble valgt måloppnåelse etter grunnleggende ferdigheter, muntlig kompetanse i kunst og håndverk. Ville det være mulig å sette ord på den estetiske kompetansen som ville komme til syne i eget skapende arbeid?

Å kunne uttrykke seg muntlig i kunst og håndverk om sitt eget og andres arbeid er en viktig del av faget. Samtalen kan føres på ulike nivåer, fra det beskrivende til det mer analyserende og vurderende. Presentasjon av eget arbeid, muntlige beskrivelser og vurderinger står sentralt. Muntlig ferdighet er også viktig i forbindelse med refleksjon over og vurdering av opplevelser, estetiske virkemidler og sammenhenger (Kunnskapsdepartementet, 2006a).

Disse målene vil bidra til øving i muntlig kompetanse innenfor faget. Som en hjelp til å vurdere eget arbeid tar jeg også med Halvorsen sine ord

Man skal ikke bare betrakte det gitte, gjenstanden, og analysere måten den blir gitt på. Man skal også analysere måten den er ment på. Måten å forholde seg på, måten tingene er ment på, intensjonaliteten, er essensen i det fenomenologiske budskapet og

må ikke bli borte, selv om vi også fokuserer på forskjellige måter gjenstander «kommer til syne på» (Halvorsen, 2007, s. 141).

Det ble satt i gang en innsamlingsaksjon ved hjelp av venner og kjente. Materialet som kom inn skulle danne grunnlag for hvordan kreasjonen ville komme til å se ut. En interaksjon mellom det materialet en har for hånd og de tanker en gjør seg om hva som er mulig å skape. Det ville være nødvendig å ta stilling til hva som var av en brukbar kvalitet og hva som ikke var egnet. Ved hjelp av Ross sin modell for utvikling av kreativitet ville jeg ut fra fantasien planlegge og skape en kreasjon inspirert av folkedrakter. Som håndverk skulle det formes, klippes og sys på symaskin. Sansene skulle være rettet mot det estetiske under hele prosessen, og spesielt i den avsluttende vurderingen av eget arbeid. «Mellom impulsen og leken er det potensielle rom, der fantasi, valg av materiale, sansing og håndverk blir brukt» (Austring & Sørensen, 2006, s. 155). Gjennom lek med materialene skulle plasten omskapes til noe mer estetisk enn den allerede var.

Figur 2. Lek med materialene, rengjorte kaffeposer til tørk på snora.

4 Resultater

Det kom inn mye nyttig informasjon ved gjennomføring av halvstrukturert kvalitative intervjuer med et utvalg lærere som underviser eller har undervist i kunst og håndverk. Arbeidet med forskningsspørsmålene foregikk parallelt, og det var mulig å dra nytte av lest litteratur, gjennomførte intervju i arbeidet med å synliggjøre estetisk kompetanse i eget skapende arbeid. Her kommer en beskrivelse av resultatene fra intervju og fra eget skapende arbeidet.

4.1 Intervju

Tabellene under viser resultatene etter andre omgang med datareduksjon. Det vil si at det som er interessant for oppgaven er valgt ut til å representere svaret. Ord som blir sett på som unødvendige eller er gjentatt flere ganger er tatt bort. Et eksempel på mer fullstendig resultat av intervju kan sees i vedlegg 4.

Det første innledende spørsmålet handlet om den omdiskuterte Lanteren i Sandnes sentrum, et byggverk som ble satt opp i forbindelse med kulturbyåret 2008, se figur 3. Informantene ble bedt om å beskrive denne estetisk med tre ord, se intervju spørsmål 1 i tabell 3.

Figur 3. Lanteren, byggverk satt opp i forbindelse med Kulturbyåret 2008.

Tabell 3. Intervju, spørsmål 1.

Spørsmål 1	<p>1. På hvilken måte vil du si at de som har planlagt og konstruert dette byggverket (Lanteren) har utvist estetisk kompetanse?</p> <p>a. Hvordan vil du beskrive bygget og dets beliggenhet estetisk med tre ord?</p>
Informant 1	<p>1. Ja, det skiller seg ut fra omgivelsene, overdådighet og harmoni, spennende, glir ikke inn, satt opp for å skape diskusjon,</p> <p>a. Prangende, massivt, fascinerende.</p>
Informant 2	<p>1. Møteplass, spennende bygning, har peiling på byggeskikk, en lanterne, noe som skal lyse opp, inspirerende.</p> <p>a. Det er åpent, uferdig, som en katedral, slik lyset kommer inn, fint og flott.</p>
Informant 3	<p>1. Vet noe om design, større flater, detaljer, er linjer som jobber sammen, materialene, treverk kontrast til glassflatene, må vite noe om design for å sette sammen dette.</p> <p>a. Kontrast små flater, store flater, rette linjer, brutt av stolper som skaper runde linjer, rette linjer, blir brutt av noen som snor seg.</p>
Informant 4	<p>1. Massiv, forenelig med resten av Langgata. samme form som mange av husene i Langgata, glass i øverste del, ikke så massiv allikevel, glass gjennomsiktig, kombinert sammen med tre.</p> <p>a. Ikke veldig pen, arkitektonisk, den uttrykker noe gjennom disse materialene som er brukt.</p>
Informant 5	<p>1. Gode tanker og ideer om design.</p> <p>a. Tung, fargeløs, åpen.</p>

Hvordan har de som står bak Lanternen utvist estetisk kompetanse? I følge informantene handler det om å skille seg ut, skape harmoni og diskusjon, skape noe spennende, og ha peiling på byggeskikk. To stykker framhever det å ha peiling på, og ha idèer om design. Det er interessant å lese så pass mange ulike beskrivelser, samtidig som de har en del til felles. Flere kommenterer materialene som er brukt, og forholdet mellom dem. En er opptatt av linjene som jobber sammen. Bare en kommenterer tittelen på byggverket, Lanternen. De færreste av oss vil forbinde byggverket med en Lanterne dersom det ikke er opplyst på forhånd. Lanterne blir beskrevet som noe som skal lyse opp, og det gjør denne bygningen virkelig.

På spørsmål 1a, der informantene blir bedt om å beskrive det de ser på en estetisk måte, blir ord som prangende, massivt, fascinerende, åpent, fargeløs, fint og flott brukt. Disse ordene representerer en subjektiv oppfattelse, betrakteren beskriver slik de oppfatter det de ser. Noen bruker ord som beskriver fakta av det de ser, rette og runde linjer, brutt av stolper, arkitektonisk, tung. En informant beskriver den med assosiasjoner til andre typer byggverk, som en katedral.

I forbindelse med spørsmål 2, har jeg med to tomme plastposer, se figur 4, en kaffepose og en chipspose, og spør om disse kan framstå som noe estetisk. Også her blir informantene bedt om å gi en estetisk beskrivelse av gjenstandene. Videre stiller jeg spørsmål om hva som utgjør forskjellen i overgangen mellom materialet slik det ligger der, og til det er tatt i bruk for å skape noe, se tabell 4.

Figur 4. En kaffepose og en chipspose skal beskrives estetisk.

Tabell 4. Intervju, spørsmål 2.

Spørsmål 2	<p>Kan avfall/de tomme posene (en tom chipspose og en tom kaffepose) fremstå som estetiske?</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Gi en kort estetisk beskrivelse av disse posene, bruk tre ord. b. Dersom jeg velger å lage noe av disse tomme posene, vil da det estetiske uttrykket endre seg, se veske laget av plastikkavfall. Beskriv vesken estetisk med tre ord. c. Hva er det som utgjør forskjellen? Reflekter over hva som skjer når biter, i dette tilfellet avfall, blir satt i system og uttrykket endrer seg?
Informant 1	<ol style="list-style-type: none"> 2. Ja selvfølgelig, søppel kan bli noe estetisk, det er tankene, planlegging, tankearbeidet som former det, det kan bli, trenger ikke bli... <ol style="list-style-type: none"> a. (Ingen tydelig svar) b. Det blir gjort om til et produkt el installasjon, kan brukes, funksjon. c. Kombinere materialer og koble på, lære grunnleggende ting, lage historier.
Informant 2	<ol style="list-style-type: none"> 2. Ja nå vet vi jo ut i fra resirkulering, retro, utnytte flotte ting. <ol style="list-style-type: none"> a. Fint laget, fin fargesammensetning, fint reklamemessig b. Jeg blir glad av å se den, det er ikke lenger avfall c. Se muligheter i det som er avfall. Eks. stoff el garn som et materiale, blir først brukende når de skaper det om til noe.
Informant 3	<ol style="list-style-type: none"> 2. Ja, egentlig. <ol style="list-style-type: none"> a. Glitrende og fint. b. Materialet er god kvalitet c. Sett utenfor boksen, bearbeidet tankeprosess, skapt noe nytt som kan brukes, fint, fargerikt, god kvalitet.
Informant 4	<ol style="list-style-type: none"> 2. Design på dem, skrift og farge i forhold til hverandre, estetisk fordi du kan bruke det igjen i oppgaver, sette inn i en annen form, <ol style="list-style-type: none"> a. (Ingen tydelig svar) b. Ja absolutt. Fargerikt systematisk, morsom, glad av å se på. c. Det som ligger der, og det som er satt i system, du kan skape noe annet av det, det må ikke bli avfall.
Informant 5	<ol style="list-style-type: none"> 2. Ja alt har en estetikk. Estetikk handler ikke bare om det vakre, til og med stygge ting har estetikk i seg, <ol style="list-style-type: none"> a. Fargerike, glossy, for eksempel det røde på kaffeposen, det er jo vakre ting i, vakre elementer, tilsammen blir det en salgspakke, b. Ja, fjerner funksjonen, estetikken er tilbake, fjerner reklameeffekten/salgsdelen, da får den et annet uttrykk, endrer seg. Vesken har en funksjon, funksjonen endrer seg, det estetiske, eller uttrykket i kaffeposen blir også endret når du deler den opp i firkanter, gir det en annen funksjon, sånn at du lettere kan se om det er fint, vakker, styggpent. c. Avfall eller materialer? Begge deler, hiver du det i søppelet er det avfall, lager du veske er det ikke avfall, kommer an på hva du gjør med det, ikke posen i seg selv.

Alle svarer positivt på spørsmålet om avfall kan framstå som noe estetisk. En bruker ordet selvfølgelig, en annen svarer at alt har en estetikk i seg. Noen begrunner hvordan de tomme plastposene kan framstå som estetiske ved å beskrive fargesammensetning og overflaten som glossy og glitrende. På spørsmål 2b, blir informantene bedt om beskrive vesken som er satt sammen av plastremser, se figur 5. Alle enige om at dersom en skaper noe nytt av plastposene, endres funksjonen og dermed også det estetiske uttrykket seg. Vesken blir beskrevet som fargerik og systematisk, en blir glad av å se den.

Figur 5. Intervju, spørsmål 2b.

I spørsmål 2c skal informantene reflektere over hva som utgjør forskjellen på det opprinnelige materialet, altså tomme plastposer, og et nytt produkt som skapes av det som kunne blitt avfall. Her ser en informant sammenheng med nøster av garn som først blir nyttige når det skapes noe av dem. En informant kaller det «å tenke utenfor boksen» for å skape noe nytt som kan brukes. Til slutt er det en som reflekterer over at et materiale er ikke søppel eller avfall før du bestemmer at det er avfall og kaster det i avfallet. Før det er det opp til deg hva som skal komme utav det materialet du har for hånd.

Spørsmål 3 handler om et bilde av en overdådig kjole laget av avfall, se figur. 6. Jeg stiller spørsmål om det fortsatt er avfall, og ber dem beskrive det de ser.

Figur 6. Kjole satt sammen av avfallsprodukter (Creative Spotting, 2016).
Gjengitt med tillatelse fra Recyclart.

Tabell 5. Intervju, spørsmål 3.

Spørsmål 3	Denne kjolen er satt sammen av avfall. Er det fortsatt avfall? Beskriv estetisk med tre ord.
Informant 1	3. Funker på karneval, ikke holdbar, dette funker, funksjonelt, kommer an på viljen og tanken.
Informant 2	3. Vakker, fargeglad, logoer..?
Informant 3	3. Ja på en måte, men nå er det blitt kunst. Folk som vanligvis ser på boss som boss, kan se at boss kan brukes til annet. ikke funksjonell, som et kunstverk, vekke følelser, tanker, gjennomtenkt og fint, bearbeidet på, gjennomtenkt, skape produktet, detaljert og nøye sammensatt.
Informant 4	3. Det er gjenbruk. Brukes i skolesammenheng, få inn teori om estetikk, nye begreper, lage noe, jobbe taktilt, ta på, det er ikke en praktisk, heller et redskap, noe du skaper for å lære om estetikk, sette sammen farger, lære om estetikk ut fra eksempel.
Informant 5	3. Ikke avfall, det kunne havnet i søppelet men noen har laget en kjole av det. Søppel handler om hvor du plasserer tingene. Overdådig, historisk, oppleves, hvis plastikk litt klam, tett, gøy, plastikk er fint. Plast har positive egenskaper som holdbarhet og sånt, plast er nedvurdert.

Tabell 5 viser at en svarer ja, det er fortsatt avfall, men nå er det blitt kunst. Ordet gjenbruk blir brukt, mens en annen sier nei nå er det ikke avfall lenger. Sjøppel handler om hvor du plasserer tingene. Siste del av spørsmål 3 er å beskrive kjolen estetisk med tre ord. Men det er ikke lett å holde seg til tre ord. Mye av det som blir sagt anser jeg som nyttig for oppgaven, og har derfor valgt å ta med mer enn tre ord i tabellen. Ord som ble brukt til å beskrive kjolen med var vakker, glad, fin, gjennomtenkt, detaljert, overdådig, gøy, historisk. Flere bemerket at kjolen ville kunne fungere som et godt eksempel i skolesammenheng for å lære om estetikk, form og farge.

Etter de tre første, innledende spørsmålene beveget vi oss mot kjernen av problemstillingen i spørsmål 4. Der vil jeg vite hvilke tanker informantene har om estetisk kompetanse, hva de legger i uttrykket. Her er det flere som mener at alle har en viss grad av estetisk kompetanse i seg, men vi trenger en form for bevisstgjøring i forhold til det vi opplever og ser. Vi trenger også å lære å sette ord på hvorfor noe er fint for akkurat deg. Estetisk kompetanse blir blant annet beskrevet som evne til å kunne sette ord på hvordan noe ser ut, se tabell 6.

Tabell 6. Intervju spørsmål 4.

Spørsmål 4	Hvilke tanker har du om estetisk kompetanse, hva legger du i uttrykket estetisk kompetanse?
Informant 1	4. Estetikk. læren om det vakre, harmoni og balanse, kompetanse, kunne noe om det, masse teorier, å kunne et språk for det vakre, vet mye mer enn de er klar over. Det ligger mer i dem enn vi er klar over, de har ikke språk for det, vi må trene dem å sette ord på hva det er.
Informant 2	4. Estetikk, forbinder med noe fint, berikende, rene farger, mye hvitt, ro, kan være estetisk å få ro, det hvite det rene, flott vakker.
Informant 3	4. Være dyktig til å finne det som er skjønt i omgivelsene. Til en viss grad har alle estetisk kompetanse, folk ser forskjellig, ting har ulike kvaliteter, noen er veldig raske til å si om en design er bra eller ei...i forhold til kriterier ... enige om kriteriene. Noen har dette inne helt naturlig.
Informant 4	4. Jeg tror det handler om, ha evne til å avgjøre om du klarer å begrunne hvorfor noe er fint for deg? Hvorfor er den fin og ikke den, ulik smak, ingen mener det samme, ser ulikt på det, skape et grunnlag for å kunne gi en mening om hvorfor det er fint, ikke bare si den var fin, estetisk kompetanse, det er evne til å kunne sette ord på hvordan noe ser ut, kunst arkitektur, klær, design, som du finner i omgivelsene rundt deg.
Informant 5	4. Estetisk kompetanse, det tenker jeg er noen vi alle har i oss, mer eller mindre grad. ...ikke noe som er helt ukjent helt til du lærer om det, når du skal lære om estetisk kompetanse handler det mer om bevisstgjøring ift til det en opplever, ser og synes.

På spørsmål 5 har informantene mange tanker om hvordan vi kan lære eller videreutvikle elevene sin estetiske kompetanse i skolen, se tabell 7. Her nevner flere at språket spiller en stor rolle. Det å utvikle et felles språk for å beskrive hvorfor noe er bra og annet ikke er bra. En informant sier: «Estetisk kompetanse som smak er ulik, men estetikk som harmoni er likt hos elevene». Samme informant mener at elevene vil kjenne igjen god kvalitet i kunsten. Hun sier: «hvis vi står foran et maleri vil det ikke treffe det samme i oss, men hvis det er grunnleggende bra, vil alle kjenne igjen det.

Tabell 7. Intervju, spørsmål 5.

Spørsmål 5	2. Hvordan mener du at vi lærere kan utvikle/videreutvikle elevene sin estetiske kompetanse i skolen?
Informant 1	5. De trenger et språk, de har grunnleggende kunnskap, men mangler språk, språket styrker, handler ikke om fint el stygt, liker eller ikke, dette handler om bra el ikke bra, balanse, hvorfor er dette bra, de bommer ikke, hvis du har satt kriterier. Estetisk kompetanse som smak er ulik, estetikk som harmoni, er likt hos elevene. Ikke tenk fint el stygt. Det er et skille, grunnleggende estetikk, hvis vi står foran et maleri vil det ikke treffe det samme i oss, men hvis det er grunnleggende bra, vil alle kjenne igjen det.
Informant 2	5. Utsette de for, se ulik kunst, må få prøve ulike materialer, få respekt for ulike kunstnere, fotografer, billedhoggere, arkitekter, dra på kunstutstilling. Før du går på utstilling, forberede elevene,...de blir påvirket, enten det er byggeskikk eller mote, må skape myldring, snakke om prosesser, møte ulike kunstnere, få lage noe.
Informant 3	5. Trene, øves opp, men det er forskjell, en må ha ett visst talent ...for å kunne skape ting som mange vil oppleve som skjønt. Kompetanse å være dyktig i noe, ulike grader av dette, må ha både talent og trening. Snakke om det, sette ord på, gi elevene et ordforråd som de kan bruke for å beskrive, det de ser, dette mangler i skolen, et felles språk, veldig viktig at en snakker om dette ...gjør jo det i alle fag, øve på å si hvorfor dette ser bra ut, så lærer en å snakke om det og hva er kvalitetene i dette, bli bevisst på det.
Informant 4	5. Alle har est komp, har i ulik grad, alle kan lære seg det, begynne med det teoretiske, nysgjerrige på...ja begynne med noe så enkelt som Ittens fargesirkel, videreføre hvordan blande, videreføre til å se på kunst, hvilke farger har de brukt her, bruke i eget arbeid, kunne sette ord på det de faktisk gjør. Grunnleggende teori, sette ord på ja, ha en begrunnelse. En utfordring, ha en nøkkel for å kunne beskrive, også andre fag, norsk, samfunn kunne forstå hvorfor ting har blitt som det har blitt, ikke svart hvitt.
Informant 5	5. Peke på det som de opplever som fint, fortelle det er det som handler om est komp, det er ikke noe ukjent de skal lære dette er noe som er i dem og som du gjør dem bevisst på.Ta utgangspunkt i deres interesse. Det de er interessert i. Ta det lenger enn deres kjente verden, da blir det ikke så fremmed, ha noen knagger å henge på, allikevel ta de ut i det ukjent for å vise dem noe mer enn det de kjenner til allerede.

Ellers framheves det å få prøve ut ulike materialer, lære seg håndverksteknikker og lære om form- og farge, som viktig i forbindelse med utvikling av estetisk kompetanse. Å gå på kunstutstilling, skape myldring og snakke om prosesser og opplevelser. En foreslår å få møte ulike kunstnere. «Ta dem ut i det ukjente for å vise dem noe mer enn det de kjenner til allerede».

I spørsmål 6 spør jeg etter hvilke kompetanser elevene bør ha etter endt kunst og håndverksundervisning i grunnskolen, se tabell 8. Her blir det muntlige repetert, å ha et språk for å kunne sette ord på det du ser. Elevene bør også lære en grunnleggende sans for det vakre, balanse og harmoni. Å ha kunnskaper om materialer og håndverk, og trene på kreativitet, la elevene få utfolde seg, og oppleve skaperglede. De bør kunne grunnleggende teorier om fargelære, komposisjonslære og kunstepoker. En framhever det å bli bevisst sin egen opplevelse i forbindelse med kunst, og få anerkjennelse på at ens egen opplevelse er riktig. Samme informant mener at: «det handler ikke bare om håndverk og teknikker, men å gi dem et verktøy til å nærme seg ikke bare kunst og håndverk, men verden generelt».

Tabell 8. Intervju, spørsmål 6.

Spørsmål 6	Hvilken eller hvilke kompetanser mener du at eleven bør ha etter endt kunst og håndverk-undervisning fra grunnskolen? Hva bør de kunne? a. Kan disse eventuelt gå inn i uttrykket «estetisk kompetanse»?
Informant 1	6. Være bevisst på det du ser og du gjerne har et språk for det og kan fortelle det du ser. fagspråk, forstår og har referanser for det. Alle har en grunnleggende sans for det vakre, balanse og harmoni. Kunne et håndverk, kjennskap til grunnleggende håndverksformer, trene dem på kreativitet, grunnleggende glede i å lage og skape. Bevisstgjøring, strekke dem i forhold til ideer.
Informant 2	6. Mestring, kunne et materiale, kunne et håndverk. Å kunne se hva som er vakkert, hva er fint, si om de liker det eller ikke, kunne begrunne hvorfor de liker ikke liker, muntlig kompetanse, kunst gjør noe med deg. Undring, respekt, undring, hva gjør det med deg, at du føler deg vel, sint, provosert, estetiske sansen, lære å ta egne valg.
Informant 3	6. Erfaring med ord, snakke om, bruke hendene, lære seg å eksperimentere, tørre, må ikke være opphengt i at alt skal være fint, få praktisk erfaring med ulike materialer, rom for å lage "stygge" ting. Diskutere etterpå, finne potensiale i det. Både tenke med ord og snakke om, men også lære og forstå, lage og prøve seg fram. De elevene som ikke er så flinke med språk, kan få uttrykke seg. Føle seg frie, må ikke henge seg opp i om det er fint, estetisk kompetanse, det fanger breiere enn det som bare er fint, Kompetanse, da skal du ha god kontroll på noe, jobbe praktisk være litt fri, tror de utvikler kompetansen gjennom denne erfaringen. trenger erfaringen for å bygge opp kompetansen, samtidig ikke prøve å holde elevene tilbake eller få dem inn i en viss retning, de må få utfolde seg, de må ikke være redde for å tegne.
Informant 4	6. Grunnleggende teorier, fargelære, komposisjonslære, kunst-epoker, kunne sette ord på egne arbeider, kunne vurdere, hva kunne jeg gjort annerledes, hva er jeg fornøyd med, få en dypere forståelse av det jeg faktisk har gjort. De lærer ikke noe av å fylle ut en mal. Viktig at de får med seg dette, er en styrke i vurdering av andre ting også.
Informant 5	6. Tegne, lære seg et håndverk, viktig å lære om estetisk kompetanse, gjøre de bevisst på hva de ser og opplever, bli bevisst sin egen opplevelse, kunne beskrive, få bekreftelse på at deres opplevelse er riktig opplevd. det de ser og tenker om det de ser er riktig, det de opplever er riktig. De må ikke kunne noe for å oppleve kunst, deres opplevelse fra deres utgangspunkt er riktig og gyldig, gi anerkjennelse når de uttrykker det ...så kan de reflektere rundt og få tilbakemelding på det, da er det lettere å tilnærme seg. Sette ord på, blir en bevisstgjøring, dette er noe som skjer i dem enten de har lært eller ei. Hvis du får dem til å uttrykke og snakke om det, og kanskje utfordre dem på en eller annen måte, stille spørsmål eller gi de nye opplevelser, og sammenlikne, bli mer bevisst og lære mer. Ikke bare ha lært håndverk og teknikker, men at de har et verktøy til å tilnærme seg ikke bare kunst & håndverk, men verden generelt, at det kan gi dem en bevissthet til hvordan de forholder seg til ting i verden.

Tabell 9. Intervju, spørsmål 7.

Spørsmål 7	Har du noe du vil tilføye til slutt, nå som vi har «snakket oss varme» om estetisk kompetanse?
Informant 1	7. Sette ord på, håndverksformer, kjenne på mestring og kreativitet, koble de på, tenke estetikk som bakenforliggende, utvikle språk ord for det. Håndverk og kreativitet er jeg mest opptatt av. Samfunnet er ikke slik at vi kan klare oss med fakta, vi må tenke nye løsninger, det har vi bruk for i framtiden.
Informant 2	7. Jeg tror at du kan påvirke barn til å få en mer estetisk komp med at de utsettes for det og undrer seg sammen med dem.
Informant 3	7. Å få uttrykke seg, være litt frie, i andre fag er vi opptatt av, ja de må skrive rett, det må være fint på siden,...For at en skal fullføre et prosjekt må en gjerne hanke løse ender, rette opp ting for at det skal bli ferdig. Det tenker jeg har med estetisk kompetanse, stille ut må det se ferdig ut.
Informant 4	7. Reflektere over faget, viktig tredimensjonelt fag, går inn i alt hvor vi beveger oss, kan alltid dra inn andre fag, et av de fagene vi har mest timer i, ikke undervurdere faget, ikke bare produkter, men også dybde i faget. Viktig med kvalifiserte lærere, du skal være ...trygg i faget, ikke lett å hoppe inn der hvis du ikke kan faget. Må ha teorien inne, da har du en helt annen formidlingsevne. Slik er det vel med alle fag.
Informant 5	7. Den estetiske kompetansen, viktig i forhold til hvordan folk har det, ikke bare i livet og i verden, men med seg selv. Hva skal jeg si...det gjør hverdagen bedre.

Spørsmål 7 fungerer som et oppsummeringsspørsmål, der informantene for det meste gjentar noe av det som allerede er sagt, se tabell 9. Det som går igjen når de beskriver estetisk kompetanse er å kunne håndverksteknikker, øve på kreativitet, utvikle et språk for estetikk, få oppleve og uttrykke seg, og kunne ferdigstille påbegynt arbeid.

En oppsummering av hva informantene mener bør inngå i estetisk kompetanse:

- Kunne håndverksteknikker.
- Kunne utvikle kreativitet.
- Kunne sette ord på hvorfor de liker eller ikke liker, noe de ser og opplever
- Kunne beskrive bilder og gjenstander.
- Kunne grunnleggende teorier om fargelære, komposisjon og kunstepoker

Tabell 10 viser en oversikt over ordene som ble brukt som estetisk beskrivende under intervjuet. Ord som er gjentatt flere ganger er gjentatt her bare en gang.

Tabell 10. Ord brukt i forbindelse med estetisk beskrivelse av viste objekt.

Lanteren	Plastposene	Veske laget av plast	Kjole laget av avfall
Prangende Massivt Fascinerende Åpent Som en katedral Kontraster, Små flater Store flater Rette linjer brutt av stolper Runde linjer Rette linjer Ikke veldig pen Tung Fargeløs Tung Åpen	Fin fargesammensetning Logo Glitrende fint Fargerike Glossy	Glad Fargerik Systematisk Morsom Fint Vakkert Styggpent	Vakker Fargeglad Et kunstverk Gjennomtenkt Fin Overdådig Historisk Klam Tett gøygal

Som tabell 10 viser, hadde informantene mest å si om Lanteren. Det var der det kom inn flest beskrivende ord. Tabellen viser også at informantene hadde minst å si om de tomme posene. Ordene fin, fargerik og fargeglad er gjentatt som beskrivende for flere av gjenstandene. Det samme gjelder for ordet vakker som er brukt både om vesken og kjolen. Resultatet av intervjuene ga mye god informasjon og kunnskap. Her kom det innspill til hvordan en kan beskrive noe på en estetisk måte, og det kom flere innspill til hva som burde inngå i estetisk kompetanse og hvordan en kan legge til rette for estetisk kompetanse.

Som en hjelp til å utvikle egen estetisk kompetanse ble informantene flere ganger bedt om å beskrive noe estetisk, Lanteren, noen tomme plastposer, en veske flettet av plastavfall og en kjole satt sammen av avfall. Ved å beskrive noe visuelt mener Christian Leborg at «Hensikten er det samme som for verbalspråk, å definere de grunnleggende elementene, beskrive hva som skjer og forstå relasjonene de enkelte elementene har til

hverandre» (Leborg, 2004, s. 4). Ordene som ble brukt for å beskrive noe estetisk av informantene ble sammenliknet med ord fra boka «Visuell grammatikk» (Leborg, 2004), der flere ord er felles. Leborg lister blant annet opp ord som form, størrelse, farge, punkt, linje, flate og volum. Ved beskrivelse av Lanternen er det naturlig å bruke ord som handler om flate og volum, linjer og retninger. Når informantene skulle beskrive de tomme plastposene var det mer aktuelt å beskrive bruk av farge og hvordan overflaten var. I Visuell Grammatikk deles beskrivende ord opp i 4 hoveddeler, abstrakt, konkret, aktiviteter, relasjoner. Ord fra en gruppe vil være rett å bruke for å beskrive bestemte produkter, andre vil ikke være aktuelle for samme produkt. Ord som posisjon og metning, spredning og symmetri vil være passende å bruke på et produkt som har et mønster. Det ville ikke vært passende å bruke de samme ordene for å beskrive Lanternen som de de tomme posene.

4.2 Eget skapende arbeid

Plastavfall ble valgt som materiale. Hvordan ville plast egne seg til bruk i kunst og håndverksfaget? Brukt plastemballasje er et gratismateriale. Det er mulig å boltre seg, prøve seg fram uten å tenke på kostnader. Samtidig ville mengden plastavfall fra egen og venners husstander bli redusert for en stund. Ved å bruke plastemballasje vil jeg ha mulighet for å vise min miljøoppfatning, vise en protest mot dagens overflod i vårt velstandssamfunn, overflod av klær, av tekstiler, av plast og annen emballasje. Det ville være interessant å teste ut, erfare hvordan plastavfall kan framstå som noe estetisk vakkert, og om det ville komme noen estetiske opplevelser i kontakt med materialet underveis?

4.2.1 Utforsking av materialene

Familiemedlemmer, naboer og venner ble tidlig bedt om de kunne hjelpe med å samle plastavfall. Det ville være en fordel å få inn flere av samme sort. Samlingen bestod etter hvert av alle slags plastposer i mindre format. Bæreposestørrelsen var den største. Etter hvert som samlingen av plastavfall vokste, ble posene klippet opp, brettet ut, rengjort og tørket. I prosessen med oppklipping og rengjøring, erfarte jeg at kaffeposer og chipsposer bestod av et plastmateriale som var forholdsvis solid og som ikke revnet så

Lett. Se figur 7, av plastposer til vask. Figur 8 viser plastposer til tørk og figur 9 samling av rengjorte kaffeposer som utgjør ca. 3m*4m.

Figur 7. Rengjøring av kaffeposer.

Figur 8. Rengjorte plastposer til tørk.

Figur 9. Samling av rengjorte , oppklippede kaffeposer, ca. 3m*4m.

Ved å klippe posene opp ville arealet av plast utgjøre en større flate til å jobbe videre med. Dersom posene ble sydd sammen til et stort stykke, ville det kunne sammenliknes med å jobbe med metervare i tekstil, se figur 9. Før oppstart, studerte jeg et nett kjøpt på en messe, sydd av kaffeposer. Der var hele kaffeposen brukt, den var kun klippet ren i øvre og nedre kant. Nettet var sydd i dobbelt plastmateriale, noe som ga godt hold.

Samlingen bestod etter hvert av mange sorter poser med mange ulike farger og motiv. En sortering ble gjort etter farger. De ulike posene, uansett størrelse eller kvalitet ble samlet i en rød, en gul, en grønn og en blå gruppe, se figur 10. Det var pent å se på. Fargesorteringen ble gjort tilfeldig. Det ga en egen tilfredstillelse i å sette posene i system og se litt orden i kaoset. «Erkjennelsesmessig setter Schiller den uslukkkelige tørsten etter sansemessige inntrykk opp mot behovet for å finne begrepsmessig orden i kaoset av sanseintrykk, behovet for å løfte erfaringen ut av øyeblikket ved hjelp av abstraksjoner, behovet for å begripe verden» (Hohr, 2004, s. 174; Steinsholt & Løvlie, 2004). Jeg hadde behov for å skape orden i kaoset at plastavfall og satte i gang med å

sortere etter ulike kategorier. Først etter farge, deretter etter hvor egnet plastmaterialet var til å skape klær av.

Figur 10. Sorterte plastposer etter fargene rød, gul, blå og grønn.

Figur 11. Plastposer til overs ble satt sammen til et lappeteppe.

Neste sorteringen ble gjort ved å vurdere hvor lett plasten revner, eller hvor myke eller sprø de er, ble satt i system i tabell 11. De posene med best plastkvalitet til dette formålet ble vurdert til å være de fleste kaffe-, snacksposer og noen bæreposer.

Innsamlet materiale ble sortert etter følgende fire kategorier:

1. Chipsposer med sølvfarget innside
2. Kaffeposer med ulikt motiv og innside
3. Diverse fargerike poser som kan komme til nytte
4. Diverse materiale som ikke ble brukt til dette prosjektet.

Poser fra kategori 3, ulike poser med ulikt motiv, ble mot slutten av arbeidet satt sammen til et fargerikt «lappeteppe», se figur 11

Tabell 11. Sortert plast etter kvalitet.

	1. chipsposer med sølvfarget innside	2. kaffeposer med ulike motiv og ulik innside	3. diverse poser som kan komme til nytte	4. diverse poser som ikke var nyttige til dette prosjektet
Assosiasjoner	Jeg blir fasinert av en sølvfarget, glitrende innside, materialet framstår som noe eksklusivt med «blingeffekt».	Knitrende materialer, alle har en glatt og ren overflate, den føles kald å ta på.	Fargerike, med fin dekor	Blast livløst
Faktadeskrivelse	Stor størrelse, blank overflate, solid plast på grensen til metallfolie, fargerik forside, sølvfarget innside.	Små i størrelse, finnes både i ren plast og i foliebelagt materiale med sølvfarget innside, fargerike forsider.	Få av hver sort, de er av ulik kvalitet, men noen har en dekor som muligens kan brukes.	Av ulik kvalitet, revner lett, er helt eller delvis gjennomsiktige, noen framstår som papiraktige.
Bruksområde	Fordi jeg har mange av disse, egner de seg til å bruke på større flater.	Fordi jeg har mange av disse, egner de seg til å bruke på større flater.	Fordi jeg har få av hver, og de fleste er små i str. kan de være aktuelle som dekor.	Ikke egnede.

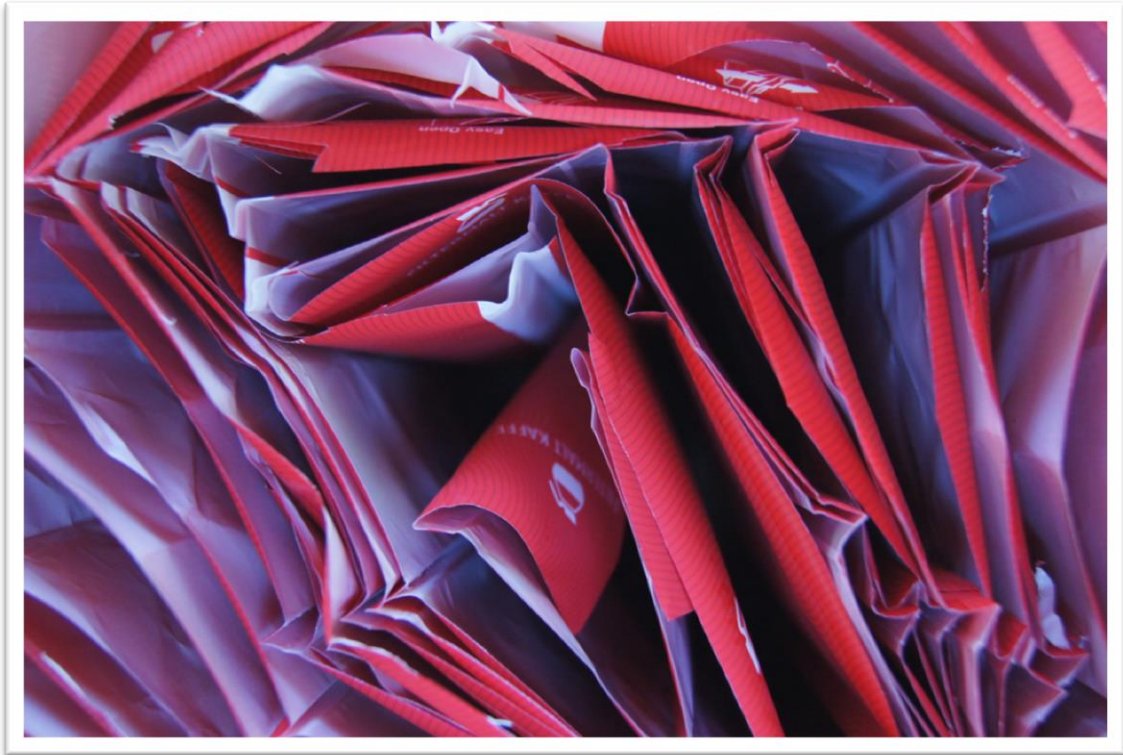
Underveis i sorteringen måtte jeg stoppe opp og ta inn over meg synet av de fine posene som vanligvis ikke får så mye oppmerksomhet. De blir som regel bare blir kastet til gjenvinning. Noen hadde nydelige farger, andre i et glinsende blankt materiale. «Fenomenologiens oppgave er å finne fram til det vi vet og kan, uten at vi er klar over det, å gjøre det ubevisste bevisst» (Halvorsen, 2007, s. 138). Vi omgås plastavfall daglig, men ser sjelden på det som noe estetisk. Dette ble en bevisstgjøring her og nå. Ved å stille posene opp mot hverandre dannet det seg mønster, noen områder luftig, andre mer tettpakket. I dette øyeblikk framstod posene som noe mer enn «bare» plastemballasje eller avfall, og som et materiale mer verdt enn det i utgangspunktet var. Det fikk en egenverdi og ble heretter behandlet mer varsomt med tanke på at det lett kunne revne og gå i stykker.

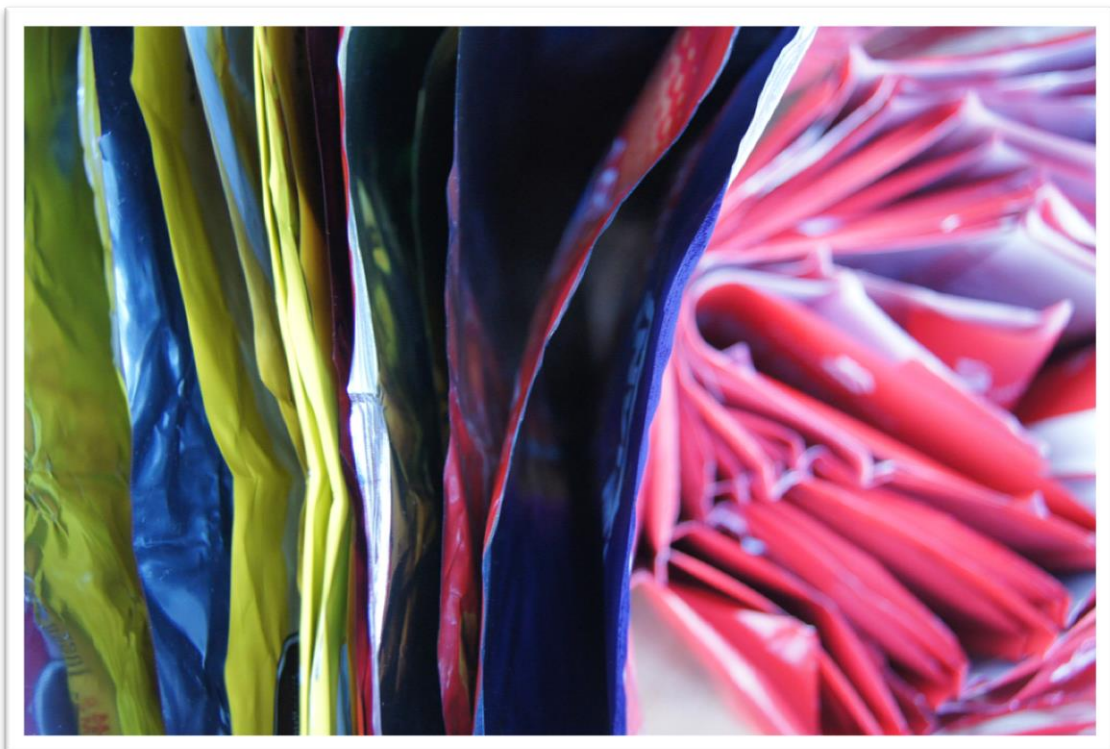
Det oppstod mønster i samlingene av oppklippet, vasket og sortert plast. En av uttalelsene fra en av informantene om at «alt har en estetikk i seg» dukket opp. Haabesland og Vavik sin uttalelse om at «estetiske opplevelser trenger tid og ettertanke» (Haabesland & Vavik, 2000, s. 239) ble virkeliggjort. Dette var ikke en del av det planlagte arbeidet, men det oppstod noe der og da, og det følte riktig å bruke tid på det. Jeg fortsatte å sette sammen bunker med plast av samme sort og samme størrelse, for å oppdage nye mønster, ulike snoninger og retninger som dannet seg, tomrom og tettpakking.

Svarene fra intervjuene viste at det å kunne sette ord på hvorfor en liker eller ikke liker det en ser, burde være en del av estetisk kompetanse. Det som viste seg her var lett å like, men hvordan sette ord på, og begrunne det? I boka *Visuell grammatikk* sier Leborg at hensikten med grammatikk for visuelle språk er det samme som for verbalspråk: «å definere de grunnleggende elementene, beskrive hva som skjer og forstå relasjonene de enkelte elementene har til hverandre» (Leborg, 2004, s. 4). Bildene som oppstod dannet former, det var retninger, strukturer, fortettinger, symmetri, balanse, parallelle linjer, skygger, forskyvninger, gjentakelse og mellomrom som ga dybde. Det var spennende å se hva som dukket opp innenfor kameranlinsa, se figur 12-14. Vekslingen mellom dybdeskarphet og uklarhet var med på å tilføre noe ekstra, videre assosiasjoner var tettpakkethet, kødannelse, fortetting og trengsel.

Aristoteles så det skjønnne som harmoni i rytme, proporsjoner og helhet. Bræk mener øyet søker linjer, farger og harmoni, eller disharmoni (Bræk & Øhlander, 2008, s. 4). Her dannet plastbitene harmoni, rytme, retninger som øyet mitt ble opptatt av. Det var verdt å stoppe opp og reflektere over det som viste seg før jeg skulle ta, kjenne og føle på plasten.

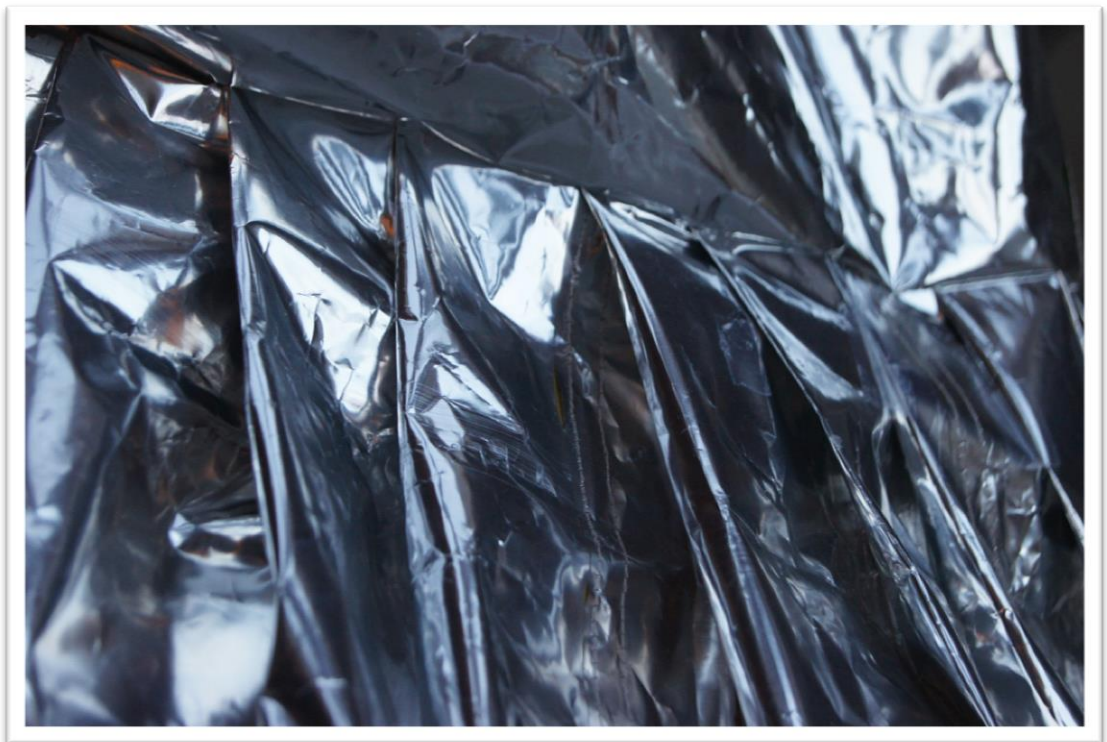
Figur 12. Nærbilde av kaffeposer, linjer, retninger og mellomrom.

Figur 13. Nærbilde av plastposer i ulike retninger og fortettinger.

Figur 14. Nærbilde av plastposer, mellomrom, linjer, retninger.

Figur 15. Chipsoser med innsiden ut, sydd sammen.

For å gi en beskrivelse lukket jeg øynene når jeg skulle berøre materialet. Summen av sansene er konstant sies det, og med lukkede øynene ville de andre sansene tre sterkere fram. Ved å ta og føle på kaffeposene merket jeg at kaffelukten tok en stor del av oppmerksomheten. Så lenge en liker kaffe er kaffelukten med på å gi en positiv opplevelse, men hvis en ikke liker kaffe vil lukten muligens gi en negativ opplevelse. Kaffeposene var av en myk, glatt plast, jeg fikk umiddelbart lyst til å løfte materialet opp til nesen for å kjenne lukten enda bedre. Ved å berøre posene stjal knitrelyden av plasten en del av oppmerksomheten. Den beste opplevelsen fikk jeg ved å nyte synet av dem og la posene ligge i ro. Synet av chipsposene og den sølvfargede innsiden gir assosiasjoner til glitter og stas, men også ro og velbehag. Det er unektelig pent å se på en større flate sølvfarget materiale. Posene ligger ikke helt flatt, noe som gjør at lyset reflekteres ulikt/ujevnt i sølvet og gir inntrykk av noe fint og flott. De skrukkete posene gir et mer slitt inntrykk enn de glatte partiene som framstår som nye og fine. Lyset blir ikke reflektert like godt i de skrukkete posene som i de glatte. Se figur 15, av sammensydde chipsposer med innsiden ut.

4.2.2 Fra utforsking til produkt

Det var mange valg å ta underveis i prosessen. Ville det være mest hensiktsmessig å sy sammen plaststykkene til et stort stykke uten å ta hensyn til mønsteret, eller ta hensyn til mønsteret og plassere ønsket motiv fra posen på en bestemt plass på et klesmønster. Hvilken side av plastposene ville være mest hensiktsmessig? Snacksposene har en fin sølvfarget innside, mens noen av kaffeposene er hvite på innsiden. På de som er hvite på innsiden skinner trykket fra utsiden gjennom. Ville det se ut som vrangsidene, eller ville det kunne gi effekt av et dempet mønster?

På hvilken måte kunne jeg skape et antrekk av plastposene for å synliggjøre estetisk kompetanse? Med stor inspirasjon hentet fra Gunda Aarhus og hennes kolleksjon med «Polkjoler» (Aarhus, 2005), ble tanken om å skape «Framtidens bunad» skapt. Gunda Aarhus har sydd en kolleksjon av innerposene av 3-liters vinkartonger, og satt passende titler på kjolene så som «Viner-vals», «Kjole for vær og vin» og «Svinesundbunaden», se figur 16.

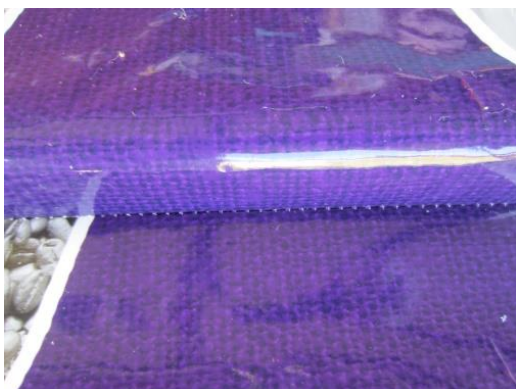

Figur 16. Svinesundbunaden, laget av Gunda Aarhus, gjengitt med tillatelse fra kunstneren (Aarhus, 2005).

Johanna Tørnqvist er en annen kunstner som har skapt klær av ulike typer plastavfall og viser i sin sitt «Project Precious Trash» (Tørnqvist, 2017), hvordan en kan nyttiggjøre plastavfall til klær. I et intervju med Svensk TV sier hun: «Om jag slarvar så fortsätter det att vara skräp. Genom hantverket eller handarbetet så lyfter jag det och gör det värdefullt» (SVT, 2016). Noe som kan gjenkjennes fra resultatene fra mine intervju. Materialet er avfall når du bestemmer at det skal være avfall, det kommer an på hva du gjør med det.

En annen inspirasjonskilde er Lise Skjåk Bræk med sin bok «Med klær som språk» (Bræk & Øhlander, 2008). Den handler ikke om plast, men om å sette sammen utradisjonelle stoffer fra alle verdenshjørner, og skape antrekk inspirert av ulike folkedrakter. Noe som gir en følelse av frihet sammenliknet med å sy en tradisjonell bunad etter strenge regler. Med inspirasjon fra kunstnere som skaper klær av plast og en som skaper utradisjonelle drakter lagt sammen med egen sømerfaring var jeg klar for å skape «Framtidens bunad» ut av det materialet jeg hadde for hånd. For det meste kaffe- og chipsposer.

Etter vask og tørk ble materialet utforsket ved å sette sammen små prøvelapper på ulike måter, se figur 17-22. Ville rettsøm eller sikksakk være det rette valget, rette mot rette eller overlappe. Materialene følte stive og lite føyelige. Det ble også laget en prøve der jeg brukte skråbånd i sammenføyingen. Dette for å gjøre det litt mykere og mer bevegelig. Ved å bruke skråbånd ble et nytt materiale blandet inn, et nytt kjøpt materiale. Hvor streng skulle en være, skal en holde seg utelukkende til plastmaterialer, eller skal en tillate å blande inn kjøpte materialer. Det var uansett behov for å kjøpe trådsneller, alternativet ville vært å bruke lim, men det må også kjøpes. Ved å bruke lim i stedet for tråd beveger jeg meg bort fra det opprinnelige ønsket om å sy et antrekk og valget blir dermed å hovedsakelig holde meg til symaskin og trådsneller.

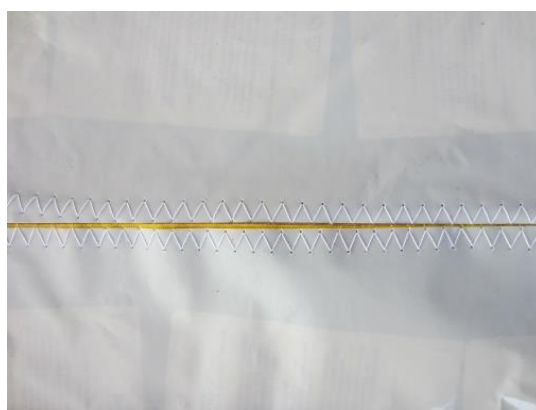
Figur 17. Vanlig rettsøm sett fra rettsiden.

Figur 18. Vanlig rettsøm sett fra vrangside.

Figur 19. Sammenføring med skråbånd, rettsiden.

Figur 20. Sammenføring med skråbånd, sett fra vranga.

Figur 21. Sammenføring med overlapping og sikksakksøm.

Figur 22. Sammenføring med overlapping og to rettsømmer.

Det var en nyttig erfaring å prøve ut ulike sammenføyninger i plasten. Før det store arbeidet startet prøvde jeg å rynke «plasten». Det var vanskelig. Det stoppet opp ved nærmeste søm, se figur 23. Alternativet ble å folde «stoffet» se figur 24 eller finne en plast som var tynnere og mykere.

Figur 23. Eksempel på rynking, der det stoppet opp ved sømmen.

Figur 24. Eksempel på folding.

Det første plagget ble sydd av dutyfree-bæreposer, se figur 23. Denne platen framstod som mykere og tynnere enn kaffe- og chipsposene, og jeg tenkte at dette ville være en god plass å starte. Materialet framstod som glatt og lite føyelig. Det ble et skjørt, med glidelås bak. Det var vanskelig å få glidelåsen til å bli fin. Platen forskøyv seg og det ble skeivt.

Selv om dutyfree-skjørtet ikke ble vellykket, gikk motløsheten over og arbeidet med stakken til den planlagte «framtidens bunad» startet. Å sy en stakk av chipsposer var en større utfordring enn først tenkt. Det gikk 16 chipsposer til for å sy stakken. Etter hvert som posene ble satt sammen til et større stykke ble det stort, uhåndterlig og vanskelig å få inn under symaskinen, se figur 25. Det skapte en del irritasjon, platen var glatt, den skeiv og sømmen ble fort skeiv og stingene ble tette selv om maskinene var stilt på lang stinglengde.

Figur 25. Stakken får påsydd lining, se bord av kaffeposer nederst.

Når stingene ble for tette revnet platen lett, stingene ble som en tett perforering. Det kunne virke som labben ikke dro platen nok framover. Det ble gjort utprøvinger med ulike labber, der noen virket bedre enn andre. Det var også god hjelp i å legge et tynt papir, i dette tilfellet mønsterpapir bak den kommende sømmen, se figur 26.

Figur 26. Maskinen dro platen bedre med ei stripe med papir under sømmen.

Til å begynne med ble det brukt knappenåler til å holde platen sammen under sying. Tråkning var ikke aktuelt da jeg måtte begrense antall huller i platen så den ikke skulle bli for tett perforert og revne. Etter hvert gikk jeg over til tape, og erfarte at jeg måtte ta av tapen med en gang etterpå, for jo lenger tapen stod på, jo vanskeligere var det å fjerne den. Det hendte også at tapen tok med seg et lag av tynn plast da den ble fjernet. Jeg erfarte også at det ikke gikk an å ta opp/rekke opp dersom jeg hadde sydd feil. Da var platen perforert og revnet. Det samme skjedde når jeg gikk tom for undertråd, men allikevel sydde videre. Da kunne jeg ikke sy en ny søm på samme plass for platen ville revne.

Figur 27. Stakken med sølvfarget side ut.

Figur 28. Stakken med bildesiden av chipsoser ut.

Det ble det sydd på remser av to ulike kaffeposer som dekor nederst, se figur 27. Det ga en fin virkning og var med på å gi stakken en fin avslutning. Figur 28 viser stakken med nåværende vranga ut. Altså rettsiden av chipsposene med dekoren vendt ut. Denne siden var preget av reklame. Innsiden av chipsposene ble valgt som rettside. Etter hvert som stakken ble ferdig, ble det sydd vest til «bunaden». Det ble for risikabelt å sy stakk og vest sammen, da plasten lett kunne revne i arbeidet med å få alt inn under nålen på symaskinen. Stakken framstod som svær og forholdvis tung i forhold til vesten som var liten og skjør. Overgangen mellom skjørt og stakk ble skjult med et bredt belte av kaffeposer, og et sjal med frynser av plastnetting fikk plassen over skuldrene.

Neste skritt på veien var å sy ei skjorte til å ha under «bunaden». Her falt valget på lilla kaffeposer med mønstersiden ut. Under klipping ble det tatt hensyn til den gule stripa på posene, slik at den dannet ei gul stripe på hver arm, og ei gul stripe på hver side av framstykket. Selv om teksten ble snudd opp ned på den ene siden, ble det en fin effekt som kunne illudere mønsterborder på et stoff. Kaffeposeplasten var mye tykkere enn først antatt. Når skjorta var ferdig viste det seg at den var for tykk og kraftig til å ha under –«bunad-vesten». Dermed ble den gjort om til en jakke, se figur 29. Ei ny skjorte så dagens lys ved hjelp av tynne søppelposer.

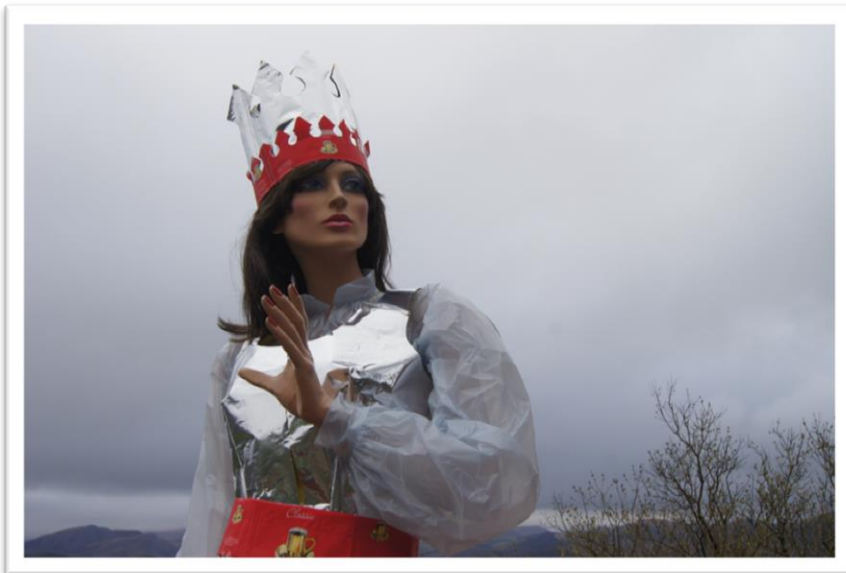
Figur 29. Bunadskjorte som ble til en jakke.

Når jeg først var kommet så langt, lå det naturlig å lage et hodeplagg, veske, sølje og forkle til «bunaden». Jeg valgte å lage en «brudekrone som hodeplagg, i samme plastmateriale som bunaden, se figur 31. Ei sølje ble laget av bunnen på ei brusflaske og dekorert med ringer fra brusbokser, men det så ikke særlig fint ut. Den stod ikke i stil

med resten av bunaden. En ny sølje ble laget av en gammel CD pålimt gamle knapper, ødelagte øredobber, steiner sammenrullet twistpapir og perler, se figur 30. Denne bar mye mer preg av glitter, stas og velstand enn sølja laget av bunnen av ei brusflaske.

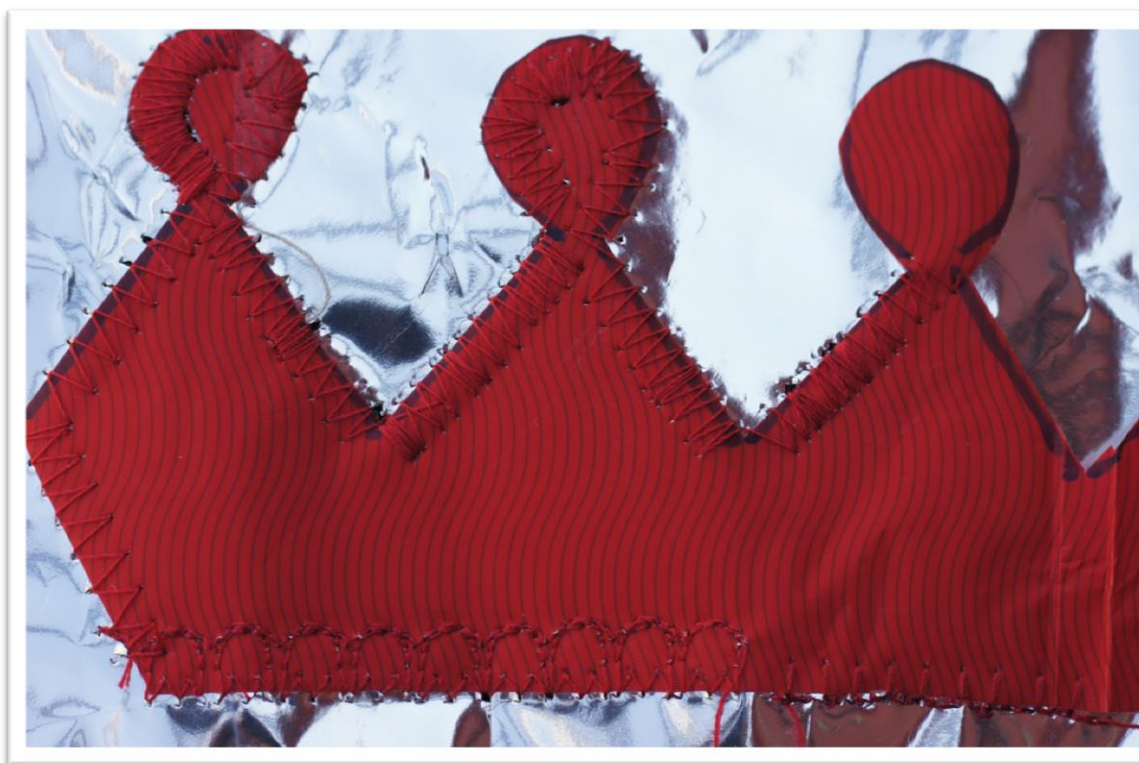

Figur 30. Bunadsølje laget av gammel CD, ødelagte øredobber, knapper og sammenrullet twistpapir.

Figur 31. Brudekrone laget av chips- og kaffeposer.

Med tanke på sjal, forkle og veske, ville det være vanskelig å brodere på platen. Det ble gjort forsøk med å applikere se figur 32. Det var vanskelig å få fint, og med tette sting kom problemet med perforering slik at platen revnet lett. I stedet ble det sydd på remser av chipsposer nederst på forkleet, men reklamedelen ble for framtrædende sammenlignet med resten av antrekket, se figur 33. Dette ble tatt opp med tanke på å sette på andre border med mindre reklame, med det resultatet at platen revnet i sømmen, se figur 34. Etter inspirasjon fra Gunda Aarhus ble det laget en veske av innerposen av en 3-liters vin kartong. Det ble en morsom detalj.

Figur 32. Forsøk på applikasjon, med tette sting revnet platen.

Figur 33. Bordene på stakken bar for mye preg av reklame.

Figur 34. Da jeg ville ta opp sømmen, revnet plasten.

Å synliggjøre estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid endte opp som «Framtidens bunad». En fantasidrakt med elementer fra ulike folkedrakter. Stakken, vesten, sjalet og forkleet er inspirert av Rogalandsbunad. Samtidig er det foretatt noen kunstneriske krumspring med dekorbånd av kaffeposer i stedet for brodering nederst på stakken og på forkleet. Dette hører ikke til på Rogalandsbunaden, men er brukt på andre typer bunad og folkedrakter. I stedet for lue ble det laget ei brudekrone for å framheve plagget som et stasplagg. Beltet er tenkt som en krysning av fløyelsbelte og vevd belte. Det ble her framstilt av røde kaffeposer. Se «framtidens bunad» ferdigstilt i figur 35 og 36.

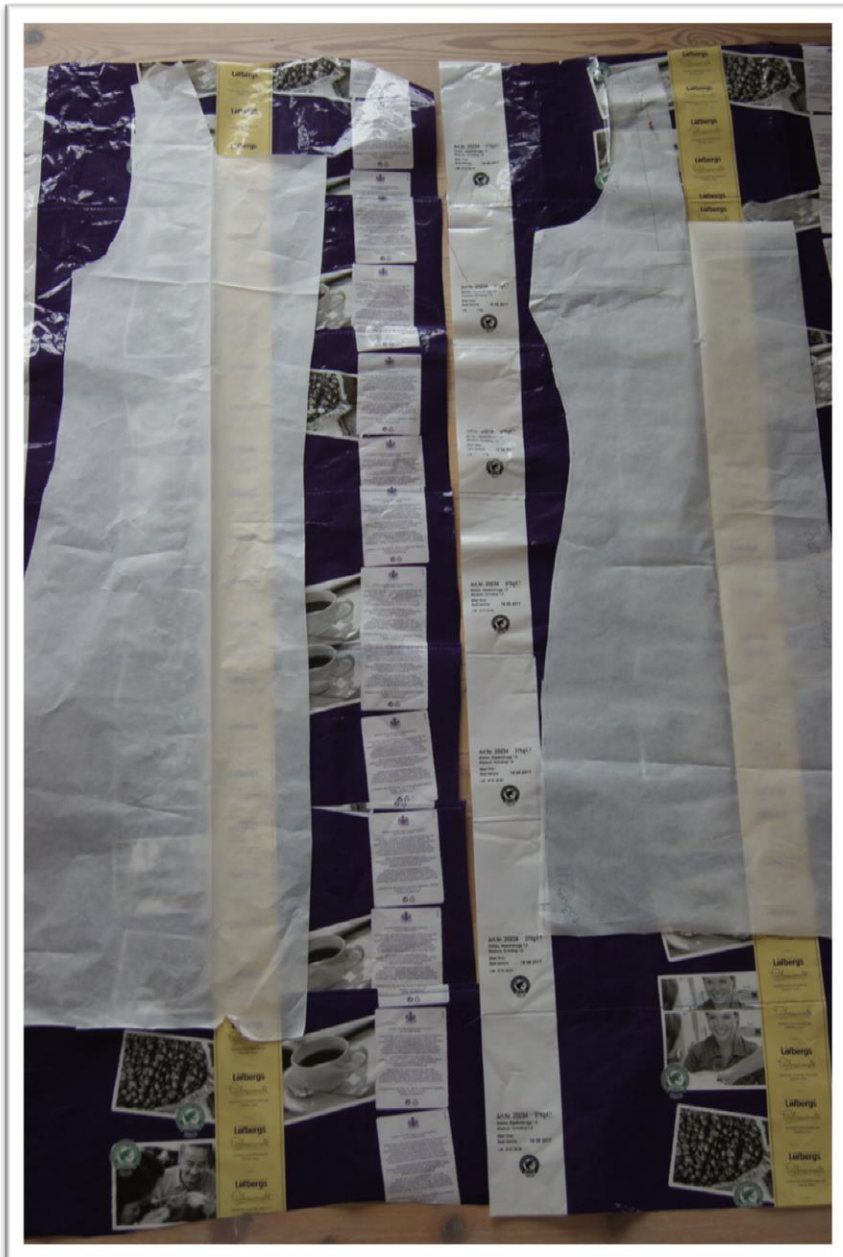

Figur 35. "Framtidens bunad", synliggjøring av estetisk kompetanse?

Figur 36. "Framtidens bunad" med sjal og sølje.

Den første bunadskjorta som ble omgjort til en jakke trengte litt tilbehør, og det ble sydd en kjole av samme kaffeposer som jakken. Nå ble det et antrekk bestående av kjole og jakke. Den ble ikke på langt nær så prangende som «framtidens bunad», men det ble et antrekk laget av kaffeposer der det var tatt hensyn til den gule stripa som dannet seg når flere poser ble satt sammen. Mønsteret som ble brukt ble tatt fra et gammelt Burda-blad og ble tilpasset stripa på kaffeposen slik at det dannet et pent mønster på kjolen, se fig 37.

Figur 37. Mønsteret ble tilpasset den gule stripa.

Kjolen ble sydd sammen rette mot rette, den har innsnitt og det ble forsøkt å bruke strykejern for å presse ut sømmen. Med svak varme og et tynt stoff oppå gikk det fint. En kunne også stryke over sømmen med håndtaket av ei saks, se ferdig kjole figur 37.

Figur 38. Kjole av kaffeposer, der mønster på posene er tatt hensyn til.

Figur 39. Kjole og jakke laget av kaffeposer.

Figur 38 viser ferdig antrekk laget av kaffeposer. Kjolen har fått belegg rundt hals og ermer. Jakken burde hatt belegg i åpningen. Det ble vurdert en form for lukning på jakken, men det ble ikke funnet noen form for lukning som ville være passende, kanskje et belte ville fungere best. Ermene har fått en form for mansjettknapper.

Innimellom ble det prøvd ut andre teknikker så som hekling og strikking med plastremser, se figur 40 og 41. Kanskje «bunaden» kunne bli utstyrt med en strikket eller heklet veske? Strikking og hekling hadde en praktisk nytteverdi med tanke på utprøving av materialer og teknikker til bruk i skolen, men resultatet ble ansett til å ikke være «pent nok» til å passe inn med «framtidens bunad» slik den framstod nå.

Figur 40. Strikking med plastremser fra bærepose.

Figur 41. Hekling med plastremser fra bærepose.

Et annet pauseinnslag gikk ut på å lage handlenett av kaffeposer, se figur 42. Det ble morsomt, det var en overkommelig jobb, ikke for stort arbeid å håndtere, og arbeidet ble ferdigstilt i løpet av en time. I dette arbeidet ble det brukt hele poser som var klippet i øvre og nedre del. De ferdige nettene bestod av dobbel plast og framstod som forholdsvis solide og nyttige bruksgjenstander.

Figur 42. Handlenett sydd av kaffeposer.

Dette var om prosessen, framstilling av produkter skapt i plastmaterialer. I det neste kapittelet vil jeg vurdere om de valg jeg har gjort i oppgaven har ført til at jeg har klart å finne svar på forskningsspørsmålene. Har jeg klart å synliggjøre estetisk kompetanse gjennom det skapende arbeidet?

5 Drøfting og konklusjon

Oppgavens forskerspørsmål er hva som kjennetegner estetisk kompetanse, hvordan en kan legge til rette for å utvikle estetisk kompetanse i skolen og hvordan estetisk kompetanse kan synliggjøres gjennom eget skapende arbeid. Resultatene fra litteratur og intervju blir her sammenstilt og satt inn i skolesammenheng med forslag til hvordan en kan legge til rette for utvikling av estetisk kompetanse i skolen. Deretter blir estetisk kompetanse drøftet i lys av empiri fra eget skapende arbeid for å vurdere om jeg har lykket med å synliggjøre estetisk kompetanse i eget skapende arbeid. Avslutningsvis kommer en evaluering av framgangsmåtene og valgte metoder.

5.1 Forståelse av estetikk og kompetansebegrepet

Aristoteles mente at det skjønne hadde effekt både kollektivt og individuelt, og hadde en samfunnsstabiliserende og terapeutisk virkning. I dette finner en grunnlag til å kunne forstå hvordan det estetiske kan være grunnlag for utvikling på flere nivåer slik det står i Kunnskapsløftet. I følge Astring og Sørensen knyttes estetikk til det gode, altså etikk og moral, som har innvirkning på personlig vekst. Det knyttes også til det sanne som religion, vitenskap og erkjennelse, som kan ha innflytelse på egne omgivelser. Estetikk knyttes videre til det sosiale som samfunn og politikk, noe som kan virke inn i et større samfunnsperspektiv. Med en så vid betydning av ordet estetikk, gir det mening hvordan «estetisk kompetanse kan være en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv» (Kunnskapsdepartementet, 2006a).

Kompetansebegrepet i skolen har vært omdiskutert i forbindelse med utforming av nye læreplaner. Kompetansebegrepet i Kunnskapsløftet defineres vidt og sees på som en prosess som strekker seg gjennom hele skolegangen. Dersom en sammenlikner generell betydning av ordet kompetanse som betyr å være dyktig i noe, ha en kvalifikasjon, med definisjonen fra Kunnskapsløftet ser en at det er mye mer som inngår enn å «bare» ha en kvalifikasjon. Definisjonen av kompetanse i Kunnskapsløftet innebærer å ha evnen til å velge hvilke kunnskaper en bør ta i bruk på ulike områder, til rett tid i ulike situasjoner,

og å kunne bruke kunnskap på tvers av fag. Dette gjelder både under utdanning, i yrkesliv, samfunnsliv og på personlig plan.

Hvordan harmoniserer kunnskapsløftets forståelse av kompetansebegrepet sammen med ordet estetikk? Det faller naturlig at en estetisk holdning ligger til grunn for hvordan en løser oppgaver og utfordringer. For eksempel slik det står i Normalplan av 1939, «Venne seg til å gjøre arbeidet omhyggelig og pent».

Ved gjennomgang av tidligere læreplaner danner en seg et bilde av hvor mye det estetiske har vært framtrødende i de ulike planene. I læreplan fra 1939 og 1964 er det brukt mange beskrivende ord for hvordan arbeidet skulle utføres, uten å overdrive bruken av ordet estetikk, men med estetikken som et grunnleggende element. I 1974 var det en markant økning i bruk av ordet estetisk, for så igjen å bli neddempet i 1997 og 2006.

I mønsterplan for grunnskolen 1974 står det under mål for formingsfaget «...vekke interesse for og medansvar for utforming av vårt miljø» (Norges Kirke- og undervisningsdepartementet, 1974, s. 236). Dette understøtter at estetisk kompetanse er en kilde til utvikling på flere nivåer, for eksempel til kreativ nytenkning i et større samfunnsperspektiv. Gjennomgang av mål for faget fra tidligere læreplaner gir økt forståelse for hva som menes med og kjennetegner estetisk kompetanse, da de begrunner i større grad enn dagens læreplan hvordan faget danner grunnlag for personlig utvikling og innflytelse på samfunn og miljø.

Opplæringens mål er «å utvide barns, unges og voksnes evner til erkjennelse og opplevelse, til innlevelse, utfoldelse og deltakelse» (Kunnskapsdepartementet, 2006a). For å oppnå dette må vi ta i bruk alle sansene, ta i bruk hele mennesket. Begge hjernehalvdeler må stimuleres. Det er ikke nok å oppleve bare via hodet og tankene. Vi må få erfaring med materialer, få kjenne, føle, ta på for å utvikle alle deler at sansene våre. Dette har vi stor mulighet til i kunst og håndverksfaget, dersom læreren vet å ta dette i bruk. I generell del av Kunnskapsløftet står det: «Alle bør få sjansen til å erfare både det slit det kan koste og den fryd det kan vekke å gi følelser form, tanker uttrykk og kroppen anstrengelser» (Kunnskapsdepartementet, 2006b). For å utvikle estetisk

persepsjon er det nødvendig å ta seg tid, som Haabesland og Vavik sier «Estetiske opplevelser trenger tid og ettertanke» (Haabesland & Vavik, 2000, s. 239). Det blir opp til læreren å ta i bruk alle deler av læreplanen og styre elevene inn mot, og legge til rette for utvikling av estetiske kompetanse.

5.2 Drøfting av intervju

I etterkant ser jeg hva som kunne vært gjort annerledes for å få enda mer utbytte av intervjuet. Blant annet kunne noen av spørsmålene vært nøyere gjennomtenkt. Planen var å unngå ja-nei-spørsmål. Likevel framstår spørsmål 2 og 3 som mulige ja/nei-spørsmål. Ingen av informantene valgte å svare med «bare ja og nei, men kom med utfyllende svar. Hensikten med de innledende spørsmålene var å komme i en estetisk modus, og reflektere rundt estetisk kompetanse. Dette virket etter hensikten. Informantene hadde mye mer å si på de siste spørsmålene etter at de hadde «varmet opp», sammenliknet med de første. Spørsmål 3c framstår som ledende. Jeg ber informanten reflektere over hva som skjer når biter, i dette tilfellet plastikkavfall blir satt sammen i system og uttrykket endrer seg. På et vis er svaret allerede gitt i spørsmålet, uttrykket endrer seg.

Flere informanter mente at estetisk kompetanse burde inkludere å kunne sette ord på, og kunne beskrive kunst og gjenstander. Det å kunne begrunne hvorfor et kunstverk er av god kvalitet eller ikke. Flere mente også at alle har en form for estetisk kompetanse i seg. Samtidig hadde noen selv litt problemer med å gi en estetisk beskrivelse av de produktene som ble vist fram under intervjuene. En av informantene nevnte nettopp dette etter intervjuet og stilte dermed spørsmål ved sin egen estetiske kompetanse. At alle har en form for estetisk kompetanse i seg, får støtte i Schiller sin uttalelse at det estetiske er autonomt (Hohr, 2004, s. 179). Alle har det i seg, noen er mer bevisste på det enn andre.

Gjennom intervju kom det fram at elevene trenger å bli bevisste på det de opplever og ser. Det vil si å ta oss tid til å oppleve, for å kunne ta inn over oss de opplevelser som kommer til oss. Det krever full tilstedeværelse her og nå. Det samme gjelder for opplæringens mål i Kunnskapsløftet: «å utvide barns, unges og voksnes evner til

erkjennelse og opplevelse, til innlevelse, utfoldelse og deltakelse» (Kunnskapsdepartementet, 2006a). For å erkjenne, oppleve og ha evnen til innlevelse, utfoldelse og deltakelse, krever det som Stolnitz har uttalt som hovedkriterien på en estetisk holdning: «en våken og velvillig oppmerksomhet overfor et hvilket som helst objekt for dets egen skyld» (Stolnitz, 1960, s. 35).

En informant framhevet viktigheten av å bevisstgjøre elevene i forhold til det de opplever, ser og synes. Gi elevene et ordforråd som de kan bruke for å beskrive det de ser, og hvorfor de liker det eller ikke. Det ble også sagt at «estetisk kompetanse som smak er ulik, estetikk som harmoni er likt hos elevene». Videre sa samme informant: «Det er et skille der, grunnleggende estetikk, hvis vi står foran et maleri vil det ikke treffe det samme i oss, men hvis det er grunnleggende bra, vil alle kjenne igjen det». På spørsmål om tomme chipsposer kan fremstå som estiske svarte alle positivt og en la til: «Ja alt har en estetikk. Estetikk handler ikke bare om det vakre, eller det som generelt blir oppfattet som vakkert, ...til og med stygge ting har estetikk i seg.» Det som ble nevnt om muntlig kompetanse under intervjuene er det mulig å finne igjen i Kunnskapsløftet under grunnleggende ferdighet, muntlig kompetanse.

5.3 Hvordan legge til rette for utvikling av estetisk kompetanse

Tabell 12, side 75 inneholder en samling med ord og uttrykk som handler om estetikk, estetisk fostring og estetisk sans. Disse er hentet fra litteratur, læreplaner og intervju i forbindelse med oppgaven. Noen av punktene i tabellen er mer forklarende enn andre, og i denne oppgaven er det de som er mest interessante da en må forstå hva estetisk kompetanse handler om før en kan legge til rette for estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget i skolen.

De to første punktene, fra statsråden i 2004 og fra Utdanningsdirektoratet i 2017, er enkle og krever at leseren har nødvendig bakgrunnskunnskap for å kunne forstå hva som menes med å kunne se skjønnhet og vite hva som ligger i en egen type erkjennelse, innlevelsessevne, tolkning og forståelse. Dersom en ikke vet det, er disse lite verdt, men sett sammen med de andre punktene i tabellen, kan en gjøre seg opp en mening om hva som bør inngå i estetisk kompetanse.

Normalplan fra 1939 har blant annet som mål å utvikle sans for god form og farge. Noe av det samme har Mønsterplan fra 1974 som vil styrke sansen for kvalitet. I følge Marte Gulliksen er det mulig å lære «god form». Et forskningsprosjekt fra 2006 viser at det er en sammenheng mellom hvordan formkvalitet blir kommunisert og de formene studenter lager i sitt skapende arbeid (Gulliksen, 2009). Med andre ord, lærerens formidlingsevne spiller en avgjørende rolle for utvikling av sans for kvalitet.

Forsøk med 9-årig skole i 1964 framhever å utvikle evnen til estetisk opplevelse, men sier lite om hva estetisk opplevelse er, bare at elevene skal gjøres kjent med og bli glade i kunstneriske verdier. I forkant av ny læreplan i 1997 kom Stortingsmelding 29 som har en forholdsvis tydelig beskrivelse av estetisk fostring. Uttalelsen favner både det følelsesmessige og det håndverksmessige. For å oppnå estetisk kompetanse må en få estetisk oppdragelse. «Denne dimensjonen omfatter skapende virksomhet, refleksjon, opplevelse og uttrykk, og en bevisst holdning til kunst og estetikk» (Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1994-1995). Her kan kanskje «en bevisst holdning til kunst og estetikk» sammenliknes med å bli glade i kunstneriske verdier fra 1964.

Tabell 12 viser en samling av ord og uttrykk knyttet til utvikling av estetisk kompetanse. Ut i fra dette har jeg forsøkt å dra ut essensen for å bestemme hva som bør inngå i estetisk kompetanse for elever i grunnskolen.

Tabell 12. Ord og uttrykk som er knyttet til estetisk kompetanse.

Hentet fra	Sitater som handler om estetisk kompetanse
Rød/Statsråden i 2004	(...) en egen type erkjennelse knyttet til innlevelsessevne, tolkning og forståelse.
Utdanningsdirektoratet 2017	«...opplæring i å ha kompetanse i å se «skjønnhet»
Normalplan 1939	...utvikle sansen for god form og farge, og venne seg til å gjøre arbeidet omhyggelig og pent.
Forsøk med 9-årig skole 1964	(...utvikle evnen til estetisk opplevelse ved å gjøre elevene kjent med og glade i kunstneriske verdier i arkitektur, håndverk og brukskunst, maleri og skulptur, teater og film.
Mønsterplan fra 1974	Gi vekstvilkår for elevens fantasi, deres følsomhet og deres evne til å oppleve (...) øve opp praktiske ferdigheter og styrke sansen for kvalitet.
Stortingsmelding 29, 1994-95	...framheve de sansemessige, estetiske opplevelsesmessige sider ved alle fag. Opplæringen må derfor sikte på å gi elevene estetisk fostring og mulighet for å utfolde egne skapende krefter. Denne dimensjonen omfatter skapende virksomhet, refleksjon, opplevelse og uttrykk, og en bevisst holdning til kunst og estetikk.
Læreplanverket for 10-årig grunnskole 1997	Estetisk vekst forutsetter kunnskap om virkemidler som form, farge, komposisjon, teknikker og redskapsbruk og økende innsikt i ulike materialers egenskaper.
Kunnskapsløftet	...evner til erkjennelse, opplevelse, til innlevelse, utfoldelse og deltakelse. Utvikle fantasi, kreativitet, motorikk og håndlag fra det enkle til det mer avanserte(...) tid til utprøving og fordypning. Muntlig ferdighet er viktig i forbindelse med refleksjon over og vurderinger av opplevelser, estetiske virkemidler og sammenhenger.
Malcom Ross	Skjerpe sansene, utvikle fantasi, utvikle mediekjennskap, lære håndverksteknikker
Haabesland og Vavik	«Estetisk sans kan utvikles ved å øve opp ferdigheter, tilegne seg kunnskap om kultur og kunsthistorie, lære å reflektere rundt begreper som stygt og pent og bli kjent med egne og andres estetiske uttrykk. Det dreier seg ikke om å formidle god smak, men om å skjerpe opplevelsessevnen overfor nyanser og gi forståelse for kvaliteter som enkelte produkt kan ha framfor andre» (Haabesland & Vavik, 2000, s. 20).
Fra intervju	Kunne håndverksteknikker, utvikle kreativitet, kunne sette ord på og begrunne sine valg, kunne beskrive bilder og gjenstander, kunne grunnleggende teorier og fargelære, komposisjon og kunstepoker.
Friedrich Schiller	Leken nødvendig for å skape den estetisk tilstand, ...der følelse og tanke er aktiv samtidig. Lek, en smidig, flytende og sanselige form for tenkning

Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen fra 1997 beskriver hva som forutsetter estetisk vekst. Det er kunnskap om virkemidler som form, farge, komposisjon, teknikker og redskapsbruk, og innsikt i materialenes egenskaper. Målene blir framstilt som

praktisk handlende og kan utgjøre den praktiske delen i estetisk kompetanse, men jeg savner den sanse- og følelsesmessige delen. Den blir til dels tatt opp i generell del. Det samme gjelder for Kunnskapsløftet der kompetansemålene framstår som praktisk handlende, men utfylles med det sansemessige under formål med faget og generell del.

Malcom Ross sin modell for «the arts curriculum» inkluderer både det sansemessige og det praktisk handlende og blir brukt både som modell for utvikling av kreativitet og for utvikling av estetisk kompetanse. Denne modellen innebærer ikke teori, så som kunnskap om kultur og kunsthistorie. Til gjengjeld har Haabesland og Vavik med både praktiske ferdigheter, teori om kultur og kunsthistorie, skjerping av opplevelsevnen og kunnskap om kvaliteter.

Ut i fra de ord og uttrykk som er samlet i tabellen mener jeg at estetisk kompetanse bør inneholde fem hovedkomponenter, det sanse- og følelsesmessige, det praktisk handlende, refleksjon, nødvendig teori om estetiske virkemidler og teori om kultur og kunsthistorie. Dette gir mening og blir underbygd med funn fra både intervju og læreplanene opp gjennom tidene. Selv om estetisk kompetanse som uttrykk er nytt i læreplanen, har elevene mest sannsynlig tilegnet seg estetisk kompetanse i skolen tidligere år også, uten at estetisk kompetanse er brukt. Dette er nært opp til det som Stortingsmelding 29 fra 1994-95 forklarer som estetisk fostring, «...skapende virksomhet, refleksjon, opplevelse og uttrykk, og en bevisst holdning til kunst og estetikk (Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1994-1995, s. 18).

For å få en bedre oversikt, er de 5 komponentene satt opp i tabell 13, og knyttet opp mot mål i kunnskapsløftet Dette med tanke på hvordan en kan legge til rette for å utvikle estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget»

Tabell 13. Estetisk kompetanse, forslag til måloppnåelse gjennom kobling til Kunnskapsløftet.

	Komponent i estetisk kompetanse	Kobling til Kunnskapsløftet 2006 Mål etter 7. trinn
1	Framheve sansemessige estetiske opplevelsesmessige sider.	Formål med faget: Den estetiske dimensjon står sentralt i barn og unges hverdag og utgjør et grunnlag for deres valg og ytringer.
2	Egne skapende krefter/ skapende virksomhet	Hovedområdet design: Utforming av ideer, arbeidstegninger, produkter og bruksformer står sentralt
3	Refleksjon/muntlig kompetanse	Å kunne uttrykke seg muntlig i kunst og håndverk om sitt eget og andres arbeid er en viktig del av faget. Samtalen kan føres på ulike nivåer, fra det beskrivende til det mer analyserende og vurderende. Presentasjon av eget arbeid, muntlige beskrivelser og vurderinger står sentralt. Muntlig ferdighet er også viktig i forbindelse med refleksjon over og vurdering av opplevelser, estetiske virkemidler og sammenhenger.
4	Teori om virkemidler, form og farge	Hovedområdet visuell kommunikasjon: Form, farge og komposisjon, samt ideutvikling, problemløsning og symbolbehandling er sentrale emner i hovedområdet visuell kommunikasjon.
5	Teori om kultur og kunstepoker	Hovedområdet kunst: Inspirasjon fra kunsthistorien, fra Herreristninger via antikken og renessansen til dagens kunstverk i vårt flerkulturellesamfunn.

Hvor mye bidrar dagens læreplan til utvikling av den estetiske kompetansen, slik jeg har definert den med 5 komponenter? Ved å studere læreplan for kunst og håndverksfaget grundig er det tydelig at kompetansemålene (for faget) alene ikke gir nok påfyll til den estetiske kompetansen. Det er spesielt mangel på det sansbare og opplevelsesmessige i læreplanen, det å lære seg en estetisk holdning og utvikle estetisk sans.

Alle komponentene i tabell 13 kan gjenkjennes i Kunnskapsløftet, men det forutsetter at lærer ser sammenhengen mellom generell del som inneholder det verdimeslige, kulturelle og kunnskapsmessige grunnlaget for opplæringen, formål med faget, grunnleggende ferdigheter og hovedområdene med kompetansemål i faget. Komponent 1 forutsetter en lærer som tar initiativ til å framheve det sansemessige, estetiske og opplevelsesmessige ved faget kunst og håndverk. Den estetiske dimensjon

er nevnt under formål med faget, men det er ikke forklart hva som menes med den estetiske dimensjon. Halvorsen betegner det som komplekst. Er det da å forventet at lærere med tilsvarende bakgrunn som meg selv med ett års fordypning i kunst og håndverk, kjenner til hva som menes med estetisk dimensjon? Komponent 2 gjenkjennes i hovedområdet design og blir dekket gjennom kompetansemål under design. Komponent 3 blir oppfylt gjennom muntlige ferdigheter i kunst og håndverk. Komponent 4 blir dekket gjennom hovedområdet visuell kommunikasjon. Komponent 5 blir oppfylt gjennom hovedområdet kunst. Ut i fra dette, kan det se ut som det er komponent 1, det sansemessige som er minst vektlagt i dagens læreplan, Kunnskapsløftet. Med det mener jeg at det er ikke forklart hva som menes med den estetiske dimensjon. Marit Ulvik betegner estetisk dimensjon til: «...å erkjenne gjennom sansemessig opplevelse der følelsene spiller en sentral rolle. Det estetiske rommer en helhetsforståelse av det å være menneske og kan være et alternativ til en mer ferdighetsorientert pedagogikk» (Ulvik, 2014, s. 1). Halvorsen har rett, kunst og håndverksfaget et blitt til et gjørefag, der den estetiske dimensjon slik Ulvik beskriver den er bortimot fraværende i «den skolen» jeg kjenner. Men, det skal bare en kompetent lærer til, for å bevisstgjøre elevene på de sansemessige opplevelsene i møte med materialene.

5.4 Synliggjøring av estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid.

Hvordan synliggjøre estetisk kompetanse i eget skapende arbeid? I starten av det skapende arbeidet opplevdes de tomme plastposene som lite estetiske. Først under klargjøring som klipping, vasking og tørking oppdaget jeg at de hadde noe interessant ved seg. Det estetiske trenger tid og oppmerksomhet for å bli oppdaget. Å legge poser av en sort utover gulvet, slik at mønsteret på posene ble gjentatt og dannet et nytt mønster ble en interessant opplevelse. Også når like poser ble hengt til tørk på klesstativet ga det en morsom opplevelse. Da erindret jeg en uttalelse fra en av informantene i intervjuet, hun sa at alt har en estetikk i seg. Der og da ble det virkelighet.

Under arbeidet med klargjøring hadde jeg behov for å ta, kjenne, lukte og føle uten å se på posene. De var glatte, myke og kalde. Ved å lukke øynene ble de andre sansene forsterket, blant annet ble luktesansen og hørselen skjerpet. Denne erfaringen er verdt å ta med inn i skolen med elevene. Når en stenger ute en sans blir de andre sansene skjerpet. I skolen kan en nytte dette ved at elevene lukker øynene og tar på og lukter på objekter valgt av lærer, for så å sette ord på hva det sanser. I fortsettelse kunne det vært naturlig å lage et taktilt bilde. Et bilde der en kan ta og føle på, lukte og sanse uten å se, for å oppfatte hva bildet skal forestille eller hvilken hensikt bilde har.

Plasten var vanskeligere å håndtere under symaskinen enn forventet. Den oppførte seg annerledes enn stoff, og det finnes mange typer tekstiler. Det var en utfordring å få til fine skjøter og få plasten til å ligge i ro, ikke skli og forskyve seg under symaskinen. Det har vært store arbeider under symaskinen før, som har vært vanskelig å håndtere, men plasten opplevdes vanskeligere. Den var stiv, glatt og lite føyelig, og kunne rett som det var revne. Plast forbindes først og fremst med emballasje og forurensing. Da stakken til «framtidens bunad» var satt sammen, opplevdes den flottere å se på enn forventet. Chipsposer som kunne blitt kastet i avfallet hadde estetikk i seg. De var verdt å ta vare på. Uttrykket endret seg fra å være et flatt stykke fargerik plast til å bli en glitrende fin «framtidens bunad».

Carpe diem, grip dagen, jeg benyttet meg av avfall i oppgaven. Det er et dagsaktuelt tema, det er for mye bruk og kast i samfunnet. Samtiden tilbyr «søppel» jeg driver med relasjonell kunst. «Kunsten har alltid vært relasjonell, den forholder seg til omgivelsene, den gir grunn til samtale og meningsutveksling med andre, den samler folk» (Bourriaud & Christensen-Scheel, 2007, s. 20). Jeg håper og tror at «framtidens bunad» kan skape samtale og meningsutveksling med andre. Det er opp til oss å oppdage, eller «tenke utenfor boksen» på hvordan avfallsmaterialet kan bli oppfattet som et materiale som er verdt å ta vare på med tanke på å omskapes til noe nytt. Ikke alt som ble sydd av plastikk ble like fint og flott, men det var verdt å prøve ut.

Etter en evaluering av oppstartsprosessen, er det naturlig å se nærmere på utforming og egenvurdering av skapende arbeid. Har jeg lykket med å synliggjøre estetisk kompetanse i eget skapende arbeid?

Ideen om å skape framtidens bunad ble til under en refleksjon der tanker om vårt velstående samfunn kommer i konflikt med miljøtilstanden i Norge. På den ene siden har vi flott natur, vi har god levestandard og vi omgir oss med flotte ting. I vår perfekte hverdag kan det være både plagsomt og vanskelig å gi rom for bekymringer for framtiden og den mengde søppel vi produserer. Med «framtidens bunad» var hensikten å minne folk om å tenke over vårt miljø og vår framtid.

Ved valg av plastavfall som materiale og symaskin som verktøy kom det mange nyttige erfaringer ut av prosessen. Noe av det som var mest overraskende var at materialet var så glatt at labben ikke ville dra «stoffet» fram slik at stinglengden ble altfor tett, noe som førte til at plasten revnet. Dette til tross for at symaskinen var innstilt på lang stinglengde. Det var også en nyttig erfaring å ta i bruk tape i stedet for knappenåler og tråkletråd.

Som en hjelp til å sette ord på resultatet av del to i oppgaven, synliggjøringen av estetisk kompetanse i eget arbeid, ble mål for muntlig kompetanse i kunst og håndverksfaget tatt i bruk.

Å kunne uttrykke seg muntlig i kunst og håndverk om sitt eget og andres arbeid er en viktig del av faget. Samtalen kan føres på ulike nivåer, fra det beskrivende til det meranalyserende og vurderende. Presentasjon av eget arbeid, muntlige beskrivelser og vurderinger står sentralt. Muntlig ferdighet er også viktig i forbindelse med refleksjon over og vurdering av opplevelser, estetiske virkemidler og sammenhenger (Kunnskapsdepartementet, 2006a).

Så langt det lar seg gjøre kommer her en objektiv beskrivelse av det ferdige produktet. For å få en viss distanse, var det nyttig å ta pause fra arbeidet en periode. Når en kom tilbake var det lettere å se sitt eget arbeid i et objektivt lys. Kreasjonen har en «WOW-effekt». Med det menes at den vekker oppsikt med sin glitrende overflate, den skiller

seg ut, viser godt igjen og stjeler oppmerksomhet i de omgivelsene den befinner seg i. Selv om den er skapt ut i fra inspirasjon av bunad, antas det at ingen vil føle seg støtt og bli fornærmet. Det er strenge regler for hvordan en bunad skal utformes for å få lov til å kalles bunad. «Framtidens bunad» er såpass langt i fra en ekte bunad at til og med bunadpolitiet vil forstå at dette er en form for spøk, en lek med tradisjoner. Kanskje kan det til og med betegnes som hærverk med tradisjoner.

Ved å betrakte «framtidens bunad» skifter jeg mellom å synes den er tøff, morsom, kul, til å være grell, grusom og vulgær. Selv om den er framstilt som framtidens svar på nasjonens folkedrakt, Håper jeg at det ikke blir tilfelle. Den er altfor skjør, det vil si den revner lett, og den lager mye knitrelyd når en beveger seg med den. Plasten vil også kunne føles klam mot huden. Den er lite egnet som bruksplagg og passer best til utstilling.

«Framtidens bunad» har fin fasong, med en tettsittende vest og et vidt skjørt. Forkle, sjal og veske forsterker inntrykket av en bunad. Sølja og krona er med på å gjøre det hele mer staselig. Ved å velge glitrende sølvfarget plast viser bunaden godt igjen. Egentlig ble det et imponerende resultat sett ut ifra at det var tomme chips- og kaffeposer som var utgangsmaterialet. Bunaden er utelukkende laget av gjenbruksmaterialer, bortsett fra sytråd og et par striper med borrelås til lukninger. Sølja ble laget av en utgått CD og satt på ulike rester av perler og steiner. Resultatet ble mye mer prangende og spesielt, og det fikk en større WOW-faktor enn forventet. Jeg bruker ordet WOW-faktor fordi det er det aller første ordet folk flest sier når de ser «bunaden» for første gang. Jeg har også fått tilbakemelding om at de synes den er morsom.

Hva kunne blitt gjort annerledes? Bunaden kunne vært mer forseggjort ved å bruke mønster og mål fra en reell bunad. Den kunne blitt mer «autentisk» med å studere brodert mønster nærmere og brukt det i arbeidet med plasten. I og med at målet ikke var å skape en så autentisk bunad som mulig, men heller å synliggjøre estetisk kompetanse, og i dette tilfellet skape noe estetisk utav plastavfall, ble resultatet mer storslått enn forventet. Jeg mener uttrykket i materialene har endret seg markant fra

den gang de ble samlet, vasket og bearbeidet fram til ferdig produkt, og vil påstå at jeg har synliggjort estetisk kompetanse gjennom skapende arbeid.

5.5 Evaluering av framgangsmåte

Arbeid med oppgaven har innbefattet litteratursøk, gjennomgang av eldre læreplaner, gjennomført intervju og praktisk skapende arbeid. Alle delene har vært nyttige for å komme fram til en forståelse av begrepet estetisk kompetanse og hvordan en kan utvikle estetisk kompetanse i kunst og håndverksfaget i grunnskolen. Arbeidet med eget skapende arbeid foregikk parallelt med litteratursøk og gjennomgang av læreplaner. Noe som ga seg utslag som i en hermeneutisk spiral. Lest litteratur ble erfart i prosessen med skapende arbeid. Samtidig ble erfaringen bekreftet i litteraturen. Dersom jeg først hadde lest litteratur og læreplaner er det mulig jeg hadde kommet fram til samme resultat uten å gjennomføre intervju. Det var allikevel en interessant erfaring å oppdage at resultatene fra intervju ble bekreftet gjennom litteratur og læreplaner. Resultatene fra intervju er ikke ment å være generaliserende, men under interaksjon mellom resultat fra intervju, lest litteratur komme fram til en forståelse for hva som kjennetegner estetisk kompetanse og hvordan vi kan legge til rette for dette i skolen.

Arbeidet med oppgaven vil være preget av meg som person og min bakgrunn som allmennlærer med ett års fordypning i kunst og håndverk. Intensjonen har vært å gjengi informantene sine tanker og meninger først uten å tolke. Det samme gjelder for lest litteratur. Samtidig vil framstillingen av resultatene, drøftingen og konklusjonen bære preg av min forforståelse og bakgrunn. Etter at resultatet forelå har jeg tolket dem ut i fra mitt ståsted akkurat som Postholm viser til at «...forskeren skaper sin forståelse av fenomenet eller setningen som studeres ved hjelp av teoretiske briller» (Postholm, 2005, s. 130).

Gjennom oppgaven har jeg funnet hva som kjennetegner estetisk kompetanse i grunnskolen. I følge Danbolt kreves det ulike estetiske kompetanser alt etter hvilken kunstform det gjelder. Dermed kan estetisk kompetanse kjennetegnes av noe annet i en annen sammenheng enn det som jeg har konkludert med.

6 Etterord og veien videre

Gjennom arbeidet med oppgaven har det kommet fram rikholdig kunnskap om estetikk generelt og estetisk kompetanse spesielt. Ved hjelp av alle innspill vil jeg konkludere med at estetisk kompetanse bør inneholde flere komponenter. En del handler om å utvikle det sanse- og følelsesmessige, lære å ta inn over seg inntrykk og omforme det til et eget uttrykk. Å kunne gi uttrykk for den følelsen en sitter igjen med etter å ha blitt eksponert for en opplevelse. Elevene bør kunne ulike håndverk og kjenne til ulike materialer. Selv om elevene på sikt skal bestemme sin egen form for god smak, skal vi langt på vei hjelpe dem til å gjenkjenne hva som kjennetegner god kvalitet innenfor kunst og håndverk. Som en bakgrunn til dette bør elevene kunne teori om kunstreninger og kunstepoker, ulike virkemidler og form- og fargeteori. På grunnlag av teori, skal de kunne sette ord på hvorfor de liker noe bedre enn noe annet.

En kort og eksakt definisjon på estetisk kompetanse blir det vanskelig å komme med, for det rommer mye. Røed fikk rett i at det kan sees på som «en floke» å prøve seg på en definisjon. Allikevel mener jeg at Stortingsmelding 29, 1994-95 dekker mye av det som bør inngå i estetisk kompetanse: Skapende virksomhet, refleksjon, opplevelse og uttrykk, og en bevisst holdning til kunst og estetikk (Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet, 1994-1995, s. 18). Av dette er det kanskje refleksjon og en bevisst holdning til kunst og estetikk som er det aller vanskeligste å oppfylle i dagens skole? Det kunne vært interessant å forske videre på hvilke komponenter i estetisk kompetanse er godt dekket og hvilke trenger vi å ha større fokus på i dagens skole?

Hvordan legge til rette for utvikling av estetisk kompetanse i skolen? Dagens læreplanverk er kompleks. Det består av flere deler som er ment å fungere sammen.

Kompetansemålene alene vil ikke gi elevene en fullverdig estetisk kompetanse. Det er først når læreren evner å se sammenhengen mellom generell del, prinsippene for opplæringen, grunnleggende ferdigheter, formål med faget og kompetansemålene, at elevene vil få fullt utbytte av undervisningen i kunst og håndverk. Dette må til for å kunne tilegne seg en estetisk kompetanse som vil kunne være en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personligvekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ

nytenkning i et større samfunnsperspektiv (Kunnskapsdepartementet, 2006a). Det kunne vært interessant i en framtidig masteroppgave å undersøke hvordan lærere i grunnskolen bruker læreplanverket, og om min hypotese om at lærere flest underviser etter kompetansemålene og «glemmer» generell del og formål med faget er tilfelle eller ei.

Ut i fra det som er kommet fram kan en i ettertid se at alle læreplanene har noe i sine målsettinger som går mot å utvikle estetisk kompetanse, men det er brukt ulike ord for hva som ligger i begrepet. Selve begrepet estetisk kompetanse er nytt i forbindelse med læreplaner. Det hadde vært formålstjenlig om det stod en forklaring av hva som menes med både estetisk kompetanse og estetisk dimensjon. Elevene vil være tjent med at læreplanverket er tydelig slik at lærere flest forstår, og kan formidle læringsmålene. Janne Vik Lossius framhevet i sin mastergrad (Lossius, 2011) viktigheten av å gi lærerne en estetisk oppdragelse med tanke på drama i skolen. Kanskje trenger noen av dagens lærere med tilsvarende bakgrunn som meg, allmennlærer med ett års fordypning i kunst og håndverk, en estetisk oppdragelse for å kunne videreføre alle komponentene i estetiske kompetanse.

Hvordan har jeg lyktes med å synliggjøre estetisk kompetanse gjennom eget skapende arbeid? Det er vanskelig å være objektiv i vurdering av eget arbeid, men jeg mener det ferdige produktet har en viss WOW-effekt. Av dem som så langt har sett arbeidet uttaler de aller fleste et «WOW» når de ser «framtidens bunad». Jeg mener den vil stjele oppmerksomhet der den blir plassert på grunn av sin «glitrende framturen». Ved å betrakte «framtidens bunad» er jeg overrasket over at det gikk an å skape noe så «flott» bare ved hjelp av plastavfall som skulle kastes. Dersom jeg ser tilbake på hva som bør inngå i estetisk kompetanse i grunnskolen, har jeg oppfylt krav om skapende virksomhet, jeg har reflektert og vurdert eget arbeid ved å sette ord på bruk av virkemidler. Ved å velge å lage en «bunad» har jeg vist kunnskap om kultur og tradisjoner, men ikke vært innom kunstepoker. Når det gjelder det sansemessige har jeg stoppet opp og tatt inn over meg fine opplevelser underveis. Nå blir det opp til eventuelle tilskuere om de vil vise sin estetiske holdning ved å ta seg tid til å sanse, oppleve og reflektere over det de ser, for opplevelsens skyld.

Ved å velge plast som materialet til oppgaven har jeg beveget meg langt utenfor egen komfortsone. Min estetisk kompetanse har ekspandert betraktelig gjennom dette arbeidet. I starten av oppgaven stilte jeg spørsmål om egen skapertrang kunne ha noe å gjøre med estetisk kompetanse. Jeg velger å svare med Ross og Bradnack sine ord: «People who cannot play cannot be creative and do not achieve the wholeness and satisfaction that comes to the creative ones, for whom life has personal meaning and is intrinsically worth living” (Ross & Bradnack, 1978, s. 5). Jeg opplever en stor tilfredsstillelse i å skape og ferdigstille et produkt, og det gjør livet mitt verdt å leve.

I starten av oppgaven hadde jeg mange spørsmål, og det er gledelig å oppdage av flere av dem er blitt besvart. Det har vært fint å lære at alt har en estetikk i seg, til og med chips- og kaffeposer. Alle har en form for estetisk kompetanse medfødt, og det er mulig å lære og utvikle sin estetiske kompetanse. Heldige er de elevene som har en kompetent kunst og håndverkslærer som vet å se sammenhengen i alle delene av læreplanen og vet hva estetisk kompetanse innebærer.

Som et tankekors til slutt, matematikkfaget i grunnskolen har ikke som mål å utdanne matematikere. Kunst og håndverksfaget i grunnskolen har ikke som mål å utdanne kunstnere, men som Hjort og Nybø uttalte i tidsskriftet Form: «Det ville være en triumf for en formingslærer at en elev som voksen valgte et annet medium, for eksempel matematikken, men bar med seg hele den gode holdning han hadde lært av sin formingslærer» (Hjort & Nybø, 2016, s. 4). Det ville vært en bekreftelse på at estetisk kompetanse ervervet i kunst og håndverksfaget er en kilde til utvikling på flere nivåer, også i matematikkfaget.

Referanser/litteraturliste

- Aarhus, G. (2005). Polkjoler. Hentet 03.04, 2017, fra <http://www.gundaaarhus.com/66413806>
- Adam, M. (2003). Langsomt ble kunsten vår egen. [Evaluering av et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Form, Utsmykkingsfondet for offentlige bygg og Norsk kulturråd om utsmykking og utforming av skoleanlegg.]. *Kulturrådet*, 55.
- Austring, B. D., & Sørensen, M. (2006). *Æstetik og læring : Grundbog om æstetiske læreprocesser*. København: Reitzel.
- Bale, K. (2009). *Estetikk : En innføring*. Oslo: Pax.
- Bourriaud, N., & Christensen-Scheel, B. (2007). *Relasjonell estetikk* (Vol. nr. 16). Oslo: Pax.
- Bræk, L. S., & Øhlander, R. (2008). *Med klær som språk : Klær, kultur og kjærlighet*. Oslo: Kom forl.
- Creative Spotting. (2016). Recycled costumes by the sustainable sirens. Hentet 24.09., 2016, fra <https://www.creativespotting.com/2014/10/recycled-costumes-by-the-sustainable-sirens/#arvlbdata>
- Danbolt, G., Nordenstam, T., & Johannessen, K. S. (1979). *Den estetiske praksis* (Vol. nr 2). Bergen: Universitetsforlaget.
- Det Kongelige Kunnskapsdepartement. (2015-2016). *Meld. St. 28. Fag- fordypning- forståelse, en fornyelse av kunnskapsløftet*. (28). Statsministerens kontor Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/sec1>.
- Dewey, J. (2008). Å gjøre en erfaring : Fra art as experience (1934) (s. 196-213). Oslo: Universitetsforl., cop. 2008.
- Grønt punkt. (2017). Gjenvinning, plastemabllasje fra husholdning. Hentet 03.04., 2017, fra <https://www.grontpunkt.no/gjenvinning/forbruker/plastemabllasje>
- Gulliksen, M. (2009). Teaching form quality in art. [Key Note-speech]. *Techne 14/2009*, 199-206.
- Haabesland, A. Å., & Vavik, R. E. (2000). *Kunst og håndverk : Hva og hvorfor*. Bergen: Fagbokforl.
- Halvorsen, E. M. (2007). *Kunstfaglig og pedagogisk fou : Nærhet, distanse, dokumentasjon*. Kristiansand: Høyskoleforl.
- Halvorsen, E. M. (2008). *Didaktikk for grunnskolen : Fellestrekk og særdrag i et fagdidaktisk mangfold*. Bergen: Fagbokforl.
- Hjort, H., & Nybø, L. (2016). Formingsmisjonærens fallgruber. [Lederen]. *Form, fagdidaktisk tidsskrift for kunst og design.*, 3/2016(3/2016).
- Hohr, H. (2004). Friedrich schiller : Om å tenke med hjertet og leke fritt (s. s. 173-184). Oslo: Universitetsforl., cop. 2004.
- Kirke- utdannings- og forskningsdepartementet. (1994-1995). *Stortingsmelding 29. Om prinsipper og retningslinjer for 10-årig grunnskole - ny læreplan*. Hentet fra <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1994-95&paid=3&wid=b&psid=DIVL1325>.
- Kleven, T. A., Tveit, K., & Hjordemaal, F. (2011). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode : En hjelp til kritisk tolking og vurdering*. Oslo Unipub.

- Kunnskapsdepartementet. (2006a). *Kunnskapsløftet*. (KHV1-01). Hentet fra <http://www.udir.no/kl06/KHV1-01>.
- Kunnskapsdepartementet. (2006b). *Kunnskapsløftet, generell del.*: Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/generell-del-av-lareplanen/det-skapande-mennesket/>.
- Kunst og design i skolen. (2017). Kunst og design i skolen, . Hentet 01.04, 2017, fra https://media.wix.com/ugd/75f35c_711e543a4c834555b67ca68cd7ee7f72.pdf
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Leborg, C. (2004). *Visuell grammatikk*. Oslo: Abstrakt forl.
- Lossius, J. V. (2011). *Utvikling av estetisk kompetanse i skolen*.
- Ludvigsen, S. (2015). Fremtidens skole : Fornyelse av fag og kompetanser Norges offentlige utredninger (tidsskrift : online), Vol. NOU 2015:8.
- Norges Kirke- og undervisningsdepartementet. (1974). *Mønsterplan for grunnskolen*. Oslo: Aschehoug.
- Postholm, M. B. (2005). *Kvalitativ metode : En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforl.
- Ross, M., & Bradnack, B. (1978). *The creative arts*. London: Heinemann Educational Books.
- Røed, K. (2015). Hva er estetisk kompetanse? *Kunstløftet, artikler og debatt*. Hentet 18.01, 2017, fra <http://www.kulturradet.no/kunstloftet/vis-artikkel/-/hva-er-estetisk-kompetanse->
- Seel, M. (2003). The aesthetic of appearing. *Radical Pfilosophy* 118(March/April 2003), 6.
- Steinsholt, K., & Løvlie, L. (2004). *Pedagogikkens mange ansikter : Pedagogikkens idéhistorie fra antikken til det postmoderne*. Oslo: Universitetsforl.
- Stolnitz, J. (1960). *Aesthetics and philosophy of art criticism : A critical introduction*. Boston: Houghton Mifflin.
- SVT. (2016). Hon vil gjøra skrap til høgsta mote. *Nyheter*. Hentet 17. august, 2016, fra <https://www.svt.se/kultur/konst/hon-vill-gora-skrap-till-hogsta-mode>
- Tjønneland, E. (2016, 30. januar 2017). Estetikk. *Store norske leksikon*. Hentet 30. januar, 2017, fra <https://snl.no/estetikk>.
- Tørnqvist, J. (2017). Project precious trash. 03.04, fra <http://www.johannatornqvist.com/>
- Ulvik, M. (2014). Undervisningens estetiske dimensjon. *Bedre skole*. Hentet 03.04., 2017, fra https://www.utdanningsforbundet.no/upload/Tidsskrifter/Bedre%20Skole/BS_2_2014/UTD-BedreSkole-0214-WEB_Ulvik.pdf
- Utdanningsdirektoratet. (2016). *Å forstå kompetansebegrepet i læreplanverket*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/forsta-kompetanse/>.

Oversikt over figurer

Figur 1. Malcom Ross sin modell for undervisning i kunstfag (Ross & Bradnack, 1978, s. 81)	12
Figur 2. Lek med materialene, rengjorte kaffeposer til tørk på snora.....	30
Figur 3. Lanteren, byggverk satt opp i forbindelse med Kulturbyåret 2008.	32
Figur 4. En kaffepose og en chipspose skal beskrives estetisk.....	33
Figur 5. Intervju, spørsmål 2b.....	35
Figur 6. Kjole satt sammen av avfallsprodukter (Creative Spotting, 2016). Gjengitt med tillatelse fra Recyclart.	36
Figur 7. Rengjøring av kaffeposer.	44
Figur 8. Rengjorte plastposer til tørk.	44
Figur 9. Samling av rengjorte , oppklippede kaffeposer, ca. 3m*4m.	45
Figur 10. Sorterte plastposer etter fargene rød, gul, blå og grønn.....	46
Figur 11. Plastposer til overs ble satt sammen til et lappeteppe.....	46
Figur 12. Nærbilde av kaffeposer, linjer, retninger og mellomrom.	50
Figur 13. Nærbilde av plastposer i ulike retninger og fortettinger.	50
Figur 14. Nærbilde av plastposer, mellomrom, linjer, retninger.	51
Figur 15. Chipsposer med innsiden ut, sydd sammen. .... Feil! Bokmerke er ikke definert.	
Figur 16. Svinesundbunaden, laget av Gunda Aarhus, gjengitt med tillatelse fra kunstneren (Aarhus, 2005).	53
Figur 17. Vanlig rettsøm sett fra rettsiden.	55
Figur 18. Vanlig rettsøm sett fra vrangsiden.	55
Figur 19. Sammenføring med skråbånd, rettsiden.....	55
Figur 20. Sammenføring med skråbånd, sett fra vranga.	55
Figur 21. Sammenføring med overlapping og sikksakksøm.	55
Figur 22. Sammenføring med overlapping og to rettsømmer.....	55
Figur 23. Eksempel på rynking, der det stoppet opp ved sømmen.	56
Figur 24. Eksempel på folding.....	56
Figur 25. Stakken får påsydd linning, se bord av kaffeposer nederst.	57
Figur 26. Maskinen dro platen bedre med ei stripe med papir under sømmen.	58
Figur 27. Stakken med sølvfarget side ut.....	59

Figur 28. Stakken med bildesiden av chipsposer ut.....	59
Figur 29. Bunadskjorte som ble til en jakke.....	61
Figur 30. Bunadsølje laget av gammel CD, ødelagte øredobber, knapper og sammenrullet twistpapir.	62
Figur 31. Brudekrone laget av chips- og kaffeposer.	62
Figur 32. Forsøk på applikasjon, med tette sting revnet platen.....	63
Figur 33. Bordene på stakken bar for mye preg av reklame.....	64
Figur 34. Da jeg ville ta opp sømmen, revnet platen.	64
Figur 35. "Framtidens bunad", synliggjøring av estetisk kompetanse?	66
Figur 36. "Framtidens bunad" med sjal og sølje.	67
Figur 37. Mønsteret ble tilpasset den gule stripa.....	68
Figur 38. Kjole av kaffeposer, der mønster på posene er tatt hensyn til.....	69
Figur 39. Kjole og jakke laget av kaffeposer.	70
Figur 40. Strikking med plastremser fra bærepose.	71
Figur 41. Hekling med plastremser fra bærepose.	71
Figur 42. Handlenett sydd av kaffeposer.	72

Oversikt over tabeller

Tabell 1. Skjematisk oversikt over oppgaven.....	9
Tabell 2. Bruk av estetikk i læreplanene.....	19
Tabell 3. Intervju, spørsmål 1.	32
Tabell 4. Intervju, spørsmål 2.	34
Tabell 5. Intervju, spørsmål 3.	36
Tabell 6. Intervju spørsmål 4.	37
Tabell 7. Intervju, spørsmål 5.	38
Tabell 8. Intervju, spørsmål 6.	40
Tabell 9. Intervju, spørsmål 7.	41
Tabell 10. Ord brukt i forbindelse med estetisk beskrivelse av viste objekt.....	42
Tabell 11. Sortert plast etter kvalitet.....	48
Tabell 12. Ord og uttrykk som er knyttet til estetisk kompetanse.....	78
Tabell 13. Estetisk kompetanse, forslag til måloppnåelse gjennom kobling til Kunnskapsløftet.....	80

Vedlegg

Vedlegg 1, Intervjuguide.

1. På hvilken måte vil du si at de som har planlagt og konstruert dette byggverket (Lanternen) har utvist estetisk kompetanse?
  - a. Hvordan vil du beskrive bygget og dets beliggenhet estetisk med tre ord?

Vi ser bilder på Ipad fra: <http://www.arkitektur.no/lanternen>

2. Kan avfall/de tomme posene (en tom chipspose og en tom kaffepose) fremstå som estetiske?
  - a. Gi en kort estetisk beskrivelse av disse posene, bruk tre ord.
  - b. Dersom jeg velger å lage noe av disse tomme posene, vil da det estetiske uttrykket endre seg, se veske laget av plastikkavfall. Beskriv vesken estetisk med tre ord.
  - c. Hva er det som utgjør forskjellen? Reflekter over hva som skjer når biter, i dette tilfellet avfall, blir satt i system og uttrykket endrer seg?

(Creative Spotting, 2016) Gjengitt med tillatelse fra Recyclart.

3. Denne kjolen er satt sammen av avfall. Er det fortsatt avfall? Beskriv estetisk med tre ord.
4. Hvilke tanker har du om estetisk kompetanse, hva legger du i uttrykket estetisk kompetanse?
5. Hvordan mener du at vi lærere kan utvikle/videreutvikle elevene sin estetiske kompetanse i skolen?
6. Hvilken eller hvilke kompetanser mener du at eleven bør ha etter endt kunst og håndverk-undervisning fra grunnskolen? Hva bør de kunne?
  - b. Kan disse eventuelt gå inn i uttrykket «estetisk kompetanse»?
7. Har du noe du vil tilføye til slutt, nå som vi har «snakket oss varme» om estetisk kompetanse?

Vedlegg 2: Epost sendt ut, invitasjon til å delta i forskningsprosjektet.

Hei

I forbindelse med min masteroppgave i kunst og håndverk skal jeg gjennomføre intervju med lærere som underviser eller har undervist i kunst og håndverk i grunnskolen. Tema for oppgaven min er estetisk kompetanse. Se mer informasjon i vedlegget.

Intervjuene skal gjennomføres i løpet av mandag, tirsdag, onsdag i uke 43. Dersom du kan tenke deg å hjelpe meg med oppgaven min, ber jeg deg velge ut en tid som kan passe for deg en av de nevnte dagene og sende tilbake til meg. Så avtaler vi ut ifra ditt ønske. Se vedlagt timeplan. I utgangspunktet ønsker jeg å gjennomføre intervjuene under, eller i nærheten av Lanternen i Sandnes sentrum, men er åpen for å treffes andre steder.

Jeg håper du har anledning til å hjelpe meg med innspill til oppgaven, og setter stor pris på om du vil delta.

Takk.

Mvh
Siri Jakobsen

Vedlegg 3, Informasjon og samtykkeerklæring

Som masterstudent ved Høgskolen i Sørøst-Norge, jobber jeg med en masteroppgave om estetisk kompetanse i skolen. I den sammenheng ønsker jeg å intervju deg som kunst- og håndverkslærer i grunnskolen for å få innsikt i hva du som lærer tenker om estetiske kompetanse, og hvordan du mener det kan legges til rette for utvikling av estetisk kompetanse i skolen.

Målet med oppgaven er todelt:

- Kartlegge læreres oppfatning av estetisk kompetanse, hva er estetisk kompetanse for deg?
- Få innsikt i lærers tanker om hvordan man konkret kan legges til rette for å utvikle estetiske kompetanse i skolen.

Du vil få se spørsmålene ca. 10 min. før intervjuet starter, for å gjøre deg opp noen tanker og meninger. Selve intervjuet tar ca. 30 min. Jeg ønsker tanker og meninger fra reflekterte lærere i grunnskolen. Det er ikke meningen at du skal «lese deg opp» på forhånd. I tillegg til intervju vil jeg at du fyller ut jobbrelevante opplysninger i et spørreskjema som du får tilsendt elektronisk, så som utdanning/ fordypning, antall år med erfaring fra skole/trinn og lignende.

Det blir tatt lydopptak av intervjuet slik at jeg kan transkribere og analysere datamaterialet. Det er viktig at det ikke kommer personidentifiserende kjennetegn på lydopptaket. Det vil si at verken navn på deg selv, eller din arbeidsplass blir nevnt under opptaket av intervjuet. Dette for å sikre at alle data behandles anonymt, og at du som person, eller din arbeidsplass ikke kan gjenkjennes i materialet. Lydopptak, notater o.l. lagres på privat harddisk/private notatbøker. Det er bare jeg som vil ha tilgang til identifiserbart materiale. Identifiserbart materiale vil bli slettet etter at oppgaven er godkjent. Oppgaven er planlagt avsluttet i juni 2017.

Jeg gjør oppmerksom på at deltagelse i prosjektet er frivillig. Samtidig vil jeg påpeke at dine synspunkter vil være svært nyttige for meg og forhåpentligvis for faget kunst og håndverk. Jeg er svært takknemlig for ditt bidrag.

Ved eventuelle spørsmål kan du kontakte meg eller mine veiledere Ann-Marlene Johansson marlene.johansson@hit.no og Astrid Hus Astrid.Hus@hit.no

Jeg deltar som informant til individuelt intervju og godkjenner at det tas lydopptak som brukes i henhold til avtaler:

.....

Jeg (student) bekrefter å bruke og å slette identifiserbart materiale i henhold til avtale presisert over:

.....

Vedlegg 4. Eksempel på transkripsjon fra intervju, første reduksjon av innsamlet data, her gjengitt spørsmål 5 og 6.

Spørsmål 5	<p>5. Hvordan mener du at vi lærere kan utvikle/videreutvikle elevene sin estetiske kompetanse i skolen?</p>
Informant 1	<p>5. De trenger et språk, de har grunnleggende kunnskap, men mangler språk, har sett det på meg selv også, språket styrker...De har ikke utviklet språk for det, ...stort sett (mye forstyrrelser fra kafeen...) ...gjort test på...dette handler ikke om fint el stygt, liker eller ikke, dette handler om bra el ikke bra, balanse, hvorfor er dette bra, dette ikke, de bommer ikke, hvis du har satt kriterier.</p> <p>Estetisk kompetanse som smak er ulik, estetikk som harmoni, er likt hos elevene. Ikke tenk fint el stygt, ei er det vi kaller, ei er ...de bommer ikke da heller.</p> <p>Det er et skille der, grunnleggende estetikk, hvis vi står foran et maleri vil det ikke treffe det samme i oss, men hvis det er grunnleggende bra, vil alle kjenne igjen det.</p>
Informant 2	<p>5. utsette de for, se ulik kunst, må få prøve ulik materialer, må få respekt for de ulike...kunstnere, fotografer, billedhoggere, arkitekter, sån at det ikke er ...sånn grusomt, du vet nå er det inn igjen med de kubistiske husene, noen sier uff, noen sier å så flott, for eksempel barokken noe er så voldsomt igjen, hver sin tid hver sin reaksjon,</p> <p>Du må utsette dem for det, du må vise ulike kunstnere i klasserommet, smarttavle, dra på kunstutstilling, koss kan kunstutstilling påvirke elven?</p> <p>Før du gå på utst f.eks Bekkevold, forberede elevene, hvis det bare er kloke folk og engasjerte ...de blir påvirket. Det tror jeg ...allslag, enten det er byggeskikk eller mote, eller... må skape myldring, snakke om prosesser, kanskje møte ulike kunstnere, få lage. Klart det påvirker deg til å se annerledes på det, hørt om det og så lage noe selv. eks denne forestillingen, de skapte, det var bilde, kom inn i et rom, brukte tyll, det var steming velkommen på masse ulike språk. det er ganske mye...feks lege tannlege, t kjøærer personavhengig vi består av føleleser syn og hørsel som er sestetisk, noen syne så komme inn i et minimalistisk hjem er nydeligt... eg vett om en som jobber på et legesenter, far var kunstner, han kunne ikke har noe han skulle ha ro og reneflater. for ham var den rene estetikken viktig</p>

Informant 3	<p>5. Kan trene, øve og bli flinkere til å peke ut noen ...ja...eh...ja..kan øves opp, men det er forskjell, en må ha ett visst talent på en måte og...for å kunne skape ting som gjerne mange vil oppleve som skjønt.</p> <p>Kompetanse å være dyktig i noe, ulike grader av dette, må ha både talent og trening. Snakke om det, prøve å sette ord på, gi elevene et ordforråd som de kan bruke for å beskrive, det de ser, dette mangler i skolen, et felles språk, veldig viktig at en snakker om dette ...gjør jo det i alle fag, øve på å si hvorfor dette ser bra ut, så lærer en å snakke om det og hva er kvalitetene i dette, lære å snakke om det, bli bevisst på det.</p>
Informant 4	<p>5. Alle har est komp, har i ulik grad, alle kan lære seg det.</p> <p>Du kan begynne med det teoretiske, nysgjerrige på...ja begynne med noe så enkelt som Ittens fargesirkel, videreføre hvordan blande, videreføre til å se på kunst, hvilke farger har de brukt her, bruke i eget arbeid, kunne sette ord på det de faktisk gjør,</p> <p>Har sagt noe om grunnleggende teori, sette ord på ja, ha en begrunnelse. En utfordring, ha en nøkkel for å kunne beskrive, også andre fag, norsk, samfunn kunne forstå hvorfor ting har blitt som det har blitt, ikke svart hvitt.</p>
Informant 5	<p>5. Gjøre elevene klar over at...peke på det som de opplever som fint, fortelle det er det som handler om est komp, det er ikke noe ukjent de skal lære dette er noe som er i dem og som du gjør dem bevisst på.</p> <p>Ta utgangspunkt i deres interesse. Det de er interessert i. Ta det lenger enn deres kjente verden, da blir det ikke så fremmed, ha noen knagger å henge på, allikevel ta de ut i det ukjent for å vise dem noe mer enn det de kjenner til allerede.</p>

Spørsmål 6	<p>6. Hvilken eller hvilke kompetanser mener du at eleven bør ha etter endt kunst og håndverk-undervisning fra grunnskolen? Hva bør de kunne?</p> <p>Kan disse eventuelt gå inn i uttrykket «estetisk kompetanse»?</p>
Informant 1	<p>6. Være bevisst på det du ser og du gjerne har et språk for det og kan fortelle det du ser. Det er alt etter hva du ser, hvis du har studert innenfor k&h....fagspråk, kanskje mest utbytte og opplevelse av det du ser for du forstår og har referanser for det. Alle har en grunnleggende sans for det vakre, balanse og harmoni.</p> <p>Kunst og håndverk fra grunnskolen, kunne et håndverk, jo mer kan du sprengte ...de skal ha kjennskap til grunnleggende håndverksformer, trene dem på kreativitet, det viktig, ikke komme for fort fram til en løsning, kan godt være de bruker den første, men de skal ha minst så mange forslag, øve å sette ord på...ja så lenge vi lever i et sånt samfunn, ikke bare en to tre ferdig, holder på med arkitektur, lærer mye teori, skal på vandring om arkitektur nå. Må si når det gjelder faget, synes KL06 er overdrevet, det er masse , skulle tro de skulle være ...de velger liksom på et høgt stadie, har ikke helt kontakt med grasrota...grunnleggende glede i å lage og skape, se på dette, ift enda mer teori, mye må forenkles for å komme gjennom.</p> <p>Har vært innom bevisstgjøring, tema kan masse begrep, strekke dem i forhold til ideer</p>
Informant 2	<p>6. Det som dessverre mange voksne sier ...eg kan kje tegna, mange i min generasjon sier de ikke kan tegne, det er selvfølgelig ...mestring opplever jeg er viktig å kunne, du skal ha leire og keramikk, inno m tresløyd ...ulike materialer, kunne et materiale, kunne et håndverk det står jo i planene at de skal kunne glatt å ru, ulike overflater, når de skaper, nå strikker de, de må kunne et håndverk, syr, keramikk, lærer pølseteknikk, lage skåler....ett trinn har kunstutstilling nå, noen har mer maling tegning,,, en gir setter pris på det elevene har laget, slik at de er stolte, det har verdi, da jeg gikk på lærerskolen var prosessen viktig, resultatet ble kastet.</p> <p>Jeg spør: Klarer du å oppsummere?</p> <p>Å kunne se hva som er vakkert, hva er fint, si om de liker det eller ikke, kunne begrunne hvorfor de liker ikke liker, muntlig kompetanse, hvis de klarer å tenke på det som er vakkert for noen...jeg er medlem i kunstforening, der var det mange som syntes den var stygg, den vil jeg ha, den gjør noe med meg, jeg var på sånn...kunsthistorie, samle forskj bilder, hadde vunnet, syntes den var stygg, etter å ha ryddet, så igjen bilde, det ble det mest betydningsfulle, kunst gjør noe med deg. det er mye vakre ting, eks Italia, mye vakkert der... kan nesten bli deprimert for det er så mye vakkert...</p>

	<p>Jeg kommenterer: Vi kan ikke reise til Italia med elevene...</p> <p>Nei, men vi har kunstmuseum, vi kan dra ut i naturen, se det flotte bladet, se så vakkert, undring, respekt, undring, hva gjør det med deg, at du føler deg vel, sint, provosert, eller noen kan si, selvfølgelig klær gjør noe, hvis jeg skal noe viktig, vet jeg ikke hva jeg skal ha på. For å svare...estetiske sansen, det er at de...lærer å ta egne valg, ganske mye...for eksempel i boblader, nå skal alle ha Hay for det er in og estetisk, påvirket, jeg liker det, det er godt å ha. Noen er retro, det og er flott, se det bordet det har min oldefar laget. farger påvirker oss, og teknikker.</p>
Informant 3	<p>6. Erfaring med både ord, snakke om, men og bruke hendene, lære seg å eksperimentere, tørre, må ikke alltid være opphengt i at alt skal være fint, hvis en er for opphengt i at visse kriterier ting skal være fint, mye kan være fint, men jeg tenker at hvis en er opphengt i fint, kan en del elever bli redde for å prestere, det de lager stemmer ikke overens med kriteriene, få masse praktisk erfaring med ulike materialer, klippe lime ...alt sånt, i den prosessen tror jeg de vil bli vant til å se hva som vil bli fint, noe blir fint, noe ikke, må være rom for å lage "stygge" ting. kan diskutere etterpå, kan finne potensiale i det, jaffal ikke få elevene til å tegne på spesiell måte, el male på en spes måte for at det skal bli godkjent, da stopper det opp.</p> <p>Forstod jeg rett at det å få erfaring med materialet, har betydning?</p> <p>Ja jeg tenker at å jobbe i lag, at de må både tenke på med ord og snakke om, men også lære og forstå, lage og prøve seg fram. De elevene som ikke er så flinke med språk, kan få uttrykke seg ...gjærne ikke kommer så sterkt fram gjennom muntlige og skriftlige talenter.</p> <p>Det er viktig, at de bare får jobbet masse, føle seg litt frie, må ikke alltid henge seg opp i om det er fint, estetisk kompetanse, det fanger breiere enn det som bare er fint, tror ...snakk om kompetanse. da skal du ha god kontroll på noe, jobbe praktisk være litt fri, tror det utvikler den kompetansen gjennom denne erfaringen. Det er litt delt. trenger erfaringen for å bygge opp kompetansen, samtidig ikke prøve å holde elevene tilbake eller få dem inn i en viss retning, de må få utfolde seg, de må ikke være redde for å tegne. Mange er redde for å tegne.</p>
Informant 4	<p>6. Grunnleggende teorier, fargelære, komposisjonslære, kunst-epoker, kunne sette ord på egne arbeider, kunne vurdere, hva kunne jeg gjort annerledes, hva er jeg fornøyd med, få en dypere forståelse av det jeg faktisk har gjort. De lærer ikke noe av å fylle ut en mal. Viktig at de får med seg dette, er en styrke i vurdering av andre ting også.</p>
Informant 5	<p>6. Skal vi se ...tegne, lære seg et håndverk, viktig å lære, viktig å lære om estetisk kompetanse, gjøre de bevisst på hva de ser og opplever, bli bevisst sin egen opplevelse, kunne beskrive, få bekreftelse på at deres opplevelse er riktig opplevd. Jeg tenker og i forhold til...en ting når de</p>

skal forholde seg til kjente ting, som de velger selv å forholde seg til, enn når de skal forholde seg til kunst f.eks. viktig å anerkjenne deres opplevelse, det de ser og tenker om det de ser er riktig, det de opplever er riktig. De må ikke kunne noe for å oppleve kunst, deres opplevelse fra deres utgangspunkt er riktig og gyldig, gi anerkjennelse når de uttrykker det ...så kan de reflektere rundt og få tilbakemelding på det, da er det lettere å tilnærme seg.

Sette ord på, blir en bevisstgjøring, dette er noe som skjer i dem enten de har lært eller ei. Hvis du får dem til å uttrykke det og snakke om det, og kanskje utfordre dem på en eller annen måte, stille spørsmål eller gi de nye opplevelser, og sammenlikne og sånt, kan bli mer bevisst på det og lære mer om det rett og slett mm,

Jeg spør: ...og da kan det du har nevnt nå kanskje gå inn i estetisk kompetanse?

mja...

litt tilbake til, hva skal de sitte igjen med etter endt kunst og håndverk. Ikke bare ha lært håndverk og teknikker, men at de har et verktøy til å tilnærme seg ikke bare kunst & håndverk, men verden generelt tenker jeg, at det kan gi dem en bevissthet til hvordan de forholder seg til ting i verden,hehe...